

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Alexandra Klusová
Problematické aspekty mediace v případech domácího násilí

Diplomová práce

Olomouc 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Problematické aspekty mediace v případech domácího násilí vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Praze dne 11. 3. 2022

Alexandra Klusová

Upřímné poděkování patří doc. PhDr. Lence Holé, Ph.D. za vedení mé diplomové práce, cenné rady a vstřícnost.

OBSAH

Seznam použitých zkratk	6
ÚVOD	7
1 Základní pojmy	9
1.1 Mediace	9
1.2 Domácí násilí	9
1.3 Nejlepší zájem dítěte	10
2 Charakteristika domácího násilí	12
2.1 Příčiny domácího násilí	12
2.2 Aktéři domácího násilí	12
2.3 Základní formy domácího násilí	14
2.4 Základní typy domácího násilí	15
2.5 Sociologické a psychologické aspekty domácího násilí	15
3 Právní aspekty domácího násilí	19
3.1 Zákonná úprava domácího násilí	19
3.2 Možnosti právního řešení domácího násilí	21
4 Retributivní justice a restorativní řešení domácího násilí	25
4.1 Účel retributivní justice	25
4.2 Nástroje retributivní justice	26
4.3 Účel restorativní justice	26
4.4 Nástroje restorativní justice	27
5 Mediace jako nástroj restorativního řešení v případech domácího násilí	32
5.1 Účastníci mediace a jejich ochrana	32
5.2 Mediační styly	34
5.3 Mediační dohoda	37
5.4 Příklady zahraničí praxe	39
6 Aplikační část	41
6.1 Intervenční centra a mediace v případech domácího násilí	41

6.2 Rozhovor s probačním úředníkem Probační a mediační služby ČR.....	41
DISKUZE	43
ZÁVĚR	45
Seznam použité literatury.....	48
Abstrakt	57
Klíčová slova.....	57
Seznam příloh.....	57
Přílohy.....	58

Seznam použitých zkratk

DN – domácí násilí

IPV – intimní partnerský vztah

TC – trestný čin

PSP – posttraumatická stresová porucha

NTOS - nepodmíněný trest odnětí svobody

RJ – restorativní justice

ZPMS - Zákon č. 257/2000 Sb., zákon o Probační a mediační službě

ZM – Zákon č. 202/2012 Sb., zákon o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci)

TR – Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

TZ – Zákon č. 40/2009 Sb., zákon trestní zákoník

OZ – Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

OSŘ - Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

ZŘS – Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

ZPČR – Zákon č. 273/2008 Sb., zákon o Policii České republiky

ÚVOD

Diplomová práce je věnována problematičným aspektům mediace v případech DN. Předmětem zkoumání je přitom DN, které v posuzovaných případech dosahuje určité míry společenské škodlivosti a naplňuje skutkovou podstatu TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí dle ustanovení § 199 TZ. Tedy předmětem zkoumání je DN, které není kvalifikováno „pouze“ jako přestupek. Zároveň posuzovaný případ páčání DN není natolik závažný, a to zejména s ohledem na svou povahu a způsobené následky, že by nebylo možné dodržet základní principy mediace jako předpoklady pro možnost jejího uskutečnění. Předmětem autorčina zkoumání je tedy mediace v trestním řízení.

Pozornost je věnována pouze DN v heterosexuálních IPV. Byť týranou osobou žijící ve společném obydlí může být také muž, autorka pro účely této diplomové práce vychází z modelu, kdy v postavení osoby násilné je muž, a to jako manžel, rozvedený manžel či druh. Týranou osobou žijící ve společném obydlí je zde žena v postavení manželky, rozvedené manželky či družky. DN může být páčáno také v homosexuálních či lesbických IPV. Není však možné DN ve všech jeho podobách obsáhnout v jediné diplomové práci, proto si autorka pro svůj další postup volí shora uvedený model, tj. takový, kdy osoba násilná je mužem a osoba ohrožená ženou.

Diplomová práce je pojata interdisciplinárně. Fenomén DN se odehrává nejméně mezi dvěma osobami a zároveň zasahuje také vnitřní psychické prostředí týrané osoby. Současně na problematiku DN zákonodárce reagoval přijetím příslušné právní úpravy, kterou nalezneme v různých právních odvětvích. Proto autorka v této diplomové práci neopomíjí rovinnu sociologie, psychologie a práva. Sociologické i psychologické teorie v práci předestřené však nejsou pojaty vyčerpávajícím způsobem. Neboť komplexní popis sociologických a psychologických teorií není cílem této diplomové práce. Cílem diplomové práce je identifikovat a analyzovat problematičké aspekty mediace v případech DN, a to jak právních, tak aplikační praxe. Autorka zkoumá, zda aktuální právní úprava obsažená v českém právním řádu poskytuje dostatečný právní podklad pro to, aby se mediace v případech DN v trestním řízení mohla uskutečnit.

Autorka čerpá poznatky z české odborné literatury v podobě monografií, sborníků, komentářů, článků a reflektuje aktuální právní úpravu obsaženou v příslušných zněních zákonů. Autorka neopomíjí ani zahraniční odbornou literaturu. S ohledem na kontroverze, s nimiž je k mediaci v případě DN v českém právním prostředí přistupováno, se lze v českých zdrojích odborné literatury setkat s prostými konstatováními o DN jako kontraindikaci mediace. V zahraničí je závěr o nepřijatelnosti mediace v případě DN již překonaný. Z důvodu dlouholetých praktických zkušeností autorka pracuje se zahraničními prameny jako nenahraditelným inspiračním zdrojem.

Autorka nejprve za pomoci deskriptivni metody popisuje jevy a instituty, které se zkoumanou problematikou souvisejí. Užita je rovněž metoda analýzy. Analyticky pak autorka přistupuje také k poznatkům získaným polostrukturovaným rozhovorem. Takto nabyté informace jsou porovnávány s teoretickým přístupem k mediaci v případech DN. Byť velkou část pramenů tvoří zahraniční odborná literatura, jsou problematické aspekty mediace v případech DN zkoumány ve vztahu k českému právnímu prostředí.

Diplomová práce je rozčleněna do dvou částí. V první části se autorka věnuje teoretickému vymezení zkoumané problematiky. První, teoretická část obsahuje pět kapitol. Ve druhé části diplomové práce se autorka zkoumanou problematikou zabývá z praktického hlediska. Druhá, aplikační část diplomové práce obsahuje dvě kapitoly.

První kapitola je věnována základním pojmům. V první kapitole je tak vymezena mediace, DN, ale také nejlepší zájem dítěte. Ve druhé kapitole je charakterizováno DN. DN je vymezeno prostřednictvím jeho příčin, aktérů, forem a již zmiňovaných sociologických a psychologických aspektů. Třetí kapitola se vypořádává s právními aspekty DN. Na tomto je uvedena zákonná právní úprava DN a možnosti právního řešení DN. Možnosti právního řešení DN jsou popsány v souvislosti s příslušnými řízeními, tj. správním, civilním a trestním. Následně autorka v trestněprávní linii setrvává. Ve čtvrté kapitole pojednává o retributivní justici a restorativním řešení DN. Pátá kapitola je jádrem celé diplomové práce. Autorka se v páté kapitole vypořádává s mediací jako nástrojem RJ v případech DN. Nejsou zde opomenuti účastníci mediace a jejich ochrana, styly mediace, mediační dohoda a také nástin zahraniční praxe. V šesté kapitole autorka zkoumá, zda a případně jaké jsou zkušenosti Intervenčních center působících v České republice s mediací v případech DN kvalifikovaného jako TČ dle § 199 TZ. Mediace v případech DN kvalifikovaného jako TČ dle § 199 TZ je také předmětem polostrukturovaného rozhovoru vedeného s probačním úředníkem PMS v Praze. Poznatky rozhovorem vytěžené jsou v modifikované podobě součástí kapitoly šesté. Autorizovaný přepis příslušného rozhovoru je přílohou k této diplomové práci. V navazující diskuzi autorka předkládá a hodnotí možnosti dalšího rozvoje mediace v případě DN a zamýšlí se nad možnými návrhy de lege ferenda.

1 Základní pojmy

Cílem následujících podkapitol je vymezit základní pojmy jako jsou mediace, DN a nejlepší zájem dítěte. Uvedené pojmy jsou vymezeny za pomoci metody deskripce. Autorka považuje za vhodné, vypořádat se v rámci této kapitoly také s pojmem nejlepší zájem dítěte. A to proto, že dítě je členem společné domácnosti a jako rozumem a smysly nadaný tvor vnímá atmosféru domova. DN nemusí nutně směřovat vůči dítěti samotnému, aby jím bylo dotčeno. Stačí, že je DN pácháno na osobě jemu blízké. A protože je dítě s ohledem na svůj věk osobou zvláště zranitelnou, je potřeba si hodnotu nejlepšího zájmu dítěte připomínat a zohledňovat ji v těch rozhodnutích, která se dotýkají života dítěte.

1.1 Mediace

Mediace je jednou z forem mimosoudního řešení sporů, pro kterou je příznačné vyjednávání. Vyjednávání se vedle stran mediace účastní mediátor jako zprostředkovatel, co možná nejvýhodnějšího řešení konfliktu pro všechny zúčastněné strany mediace. Mediátor je neutrální osobou, tj. takovou osobu, která na výsledku sporu nemá osobní zájem.¹ Také z komentářové literatury k ZM se podává, že „...mediace dlouhodobě patří mezi hlavní mimosoudní procesy řešení sporů prostřednictvím třetí nezávislé strany...“.² Důvodová zpráva k výše zmíněnému zákonu o mediaci hovoří rovněž jako o mimosoudní metodě řešení konfliktů, přičemž jejím specifickým je rychlost a kultivovanost. A smyslem práce mediátora je vést mediační jednání tak, aby strany dospěly k dohodě, která bude přijatelná pro kteroukoli z nich. Tedy „cílem (mediace) je jasně formulovaná, srozumitelná a prakticky uskutečnitelná dohoda, na jejíž podobě se podílejí všichni účastníci mediačního procesu...“.³

1.2 Domácí násilí

Dříve převládající feministická definice DN jako násilí, které páchají muži na ženách je neudržitelná.⁴ Dnes převládá názor, že DN se dotýká žen, ale stejně tak i mužů, a proto DN nelze vnímat jako diskriminační ve vztahu k pohlaví.⁵ Autorka tento závěr nerozporuje, avšak z důvodu omezeného rozsahu diplomové práce a její koncepční čistoty se zabývá pouze DN ve vztahu mezi mužem a ženou.

¹ HOLÁ, Lenka, URBANOVÁ, Martina a kol. *Právní a sociální aspekty mediace v České republice*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s.176.

² POTOČKOVÁ, Dana. In: DOLEŽALOVÁ, Martina, HÁJKOVÁ, Šárka, POTOČKOVÁ, Dana, ŠTANDERA, Jan. *Zákon o mediaci*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 5.

³ Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 202/2012 Sb. o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci), č. 202/2012 DZ.

⁴ LAWSON, Jennifer. Sociological Theories of Intimate Partner Violence. *Journal of Human Behavior in the Social Environment* [online], 2012, roč. 22 č. 5, s. 573 [cit. 30. září 2021]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10911359.2011.598748>.

⁵ Ludmila Čírtková – o domácím násilí. *Vyjádření odborné poradkyně doc. PhDr. Ludmily Čírtkové, CSc. na téma domácí násilí* [dokumentární film]. Režie Romuald Štěpán ROB. Česko, 2018.

Důvodová zpráva k z. č. 135/2006 Sb. definuje DN jako „...opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování násilným jednáním, v důsledku, kterého dochází nebo hrozí, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, mezi osobami, které jsou či byly spolu v intimním, rodinném či obdobném vztahu a žijí ve společně obývaném bytě nebo domě.“⁶ DN se také rozumí nebezpečné chování, násilí nebo týrání, ať už psychické, fyzické, sexuální, ekonomické nebo emocionální. K takovému jednání přitom dochází mezi dospělými, kteří jsou nebo byli intimními partnery nebo rodinnými příslušníky. Pohlaví nebo sexuální orientace není relevantní.⁷ Aliance proti DN ke klíčovým znakům DN řadí opakování a dlouhodobost násilí, eskalaci násilí, jasné, neměnné rozdělení rolí ve vztahu a také skutečnost, že násilí je páčáno nevěřejně.⁸

Na tomto místě autorka považuje za důležité upřesnit také pojem IPV. Přívlastek „partnerský“ je poněkud zavádějící, protože pojem intimního partnerského násilí, tak jak je užíván v této diplomové práci neznámá, že je DN páčáno mezi partnery jakožto osobami stejného pohlaví ve smyslu zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. V této práci autorka pojem IPV užívá ve smyslu násilí páčaného mezi mužem a ženou, kteří spolu žijí v manželství nebo i v jiných intimních vztazích, nikoli nutně v manželství.⁹

1.3 Nejlepší zájem dítěte

Součástí rodiny a rodinného života jsou děti. Pokud se v rodině, resp. v IPV vyskytuje DN, je jeho negativními důsledky zasaženo také dítě. Dítětem se v této diplomové práci rozumí nezletilá osoba, jež nenabyla plné svéprávnosti. Z legislativní činnosti zákonodárce, rozhodovací činnosti soudů a působení odborné veřejnosti plyne, že je potřeba dbát na nejlepší zájem dítěte. Co je však nejlepším zájmem dítěte nelze s jistotou říci, neboť každé dítě je jedinečné a co může být zájmu dítěte jednoho, nemusí být nutně zájmu dítěte jiného. Nejlepší zájem dítěte je tedy neurčitým právním pojmem. Jeho obsah se dotváří až po zohlednění všech okolností případu, včetně osobnosti dítěte.¹⁰ Také dle judikatury ÚS se podává, že nejlepší zájem dítěte je koncept flexibilní a určuje jej až konkrétní situace dítěte.¹¹

Z čl. 3 bodu prvního Úmluvy o právech dítěte plyne, že nejlepší zájem dítěte musí být předním hlediskem jakékoli činnosti, která se týká dětí.¹² Výkladem čl. 3 Úmluvy o právech dítěte se ve své

⁶ ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016, s. 1.

⁷ MOTZ, Anna. *Toxic couples: The psychology of domestic violence*. 1. vydání London: Routledge, 2014, s. 4.

⁸ ŠEVČÍK, Drahomír a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. s. 24

⁹ LAWSON: Sociological Theories..., s. 574.

¹⁰ WESTPHALOVÁ, Lenka. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 782–784, marg. č. 2.

¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 31. prosince 2018, sp. zn. II. ÚS 2344/18.

¹² Čl. 3, Sdělení č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

judikatuře zabýval ÚS a potvrdil, že je potřeba nejlepší zájem dítěte vnímat jako přední hledisko, a to při veškeré činnosti, která se dítěte týká.¹³ Přitom v nejlepší zájmu dítěte je takový stav, kdy není bezdůvodně dána přednost jednomu zájmu před jiným.¹⁴

¹³ Nález Ústavního soudu ze dne 31. prosince 2018, sp. zn. II. ÚS 2344/18.

¹⁴ WESTPHALOVÁ. In: HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo...*, s. 783, marg. č. 2.

2 Charakteristika domácího násilí

V této kapitole se autorka zabývá příčinami, aktéry, formami a typy DN. S jednotlivými tématy podkapitol se autorka vypořádává pomocí deskriptivní metody. Cílem tohoto postupu je zpracování charakteristiky DN. Autorka se věnuje DN jak z hlediska sociologického, tak z hlediska psychologického.

2.1 Příčiny domácího násilí

DN se odehrává v určitých sociálních souvislostech. Aby bylo možné porozumět DN, je potřeba znát jeho příčiny. A aby bylo možné porozumět příčinám páchaní DN, je potřeba zkoumat sociální kontext posuzovaného případu.¹⁵ Čírtková hovoří o příčinných činitelích.

Individuálně určenou osobu násilnou a osobu ohroženou je potřeba posuzovat s ohledem na jejich zasazení do sociokulturního kontextu. V různých kulturních společenstvích jsou akceptovány jiné společenské normy. Tyto reflektují existující či překonané předsudky společnosti ve vztahu k DN. Každá společnost tak reaguje na DN specificky, s ohledem na výše uvedené (tj. makrosystémové faktory). Dalším faktorem je vnímání postavení rodiny a také skutečnost, zda se rodina potýká s problémy, případně s jakými. Lze zohlednit také to, jak na páchané domácí násilí reagují instituce (tj. exosystémové faktory). Nelze opomenout vnímání moci, kontroly a probíhající interakci uvnitř rodin (tj. mikrosystémové faktory). Faktory, které souvisejí s hlavními aktéry domácího násilí¹⁶ se nazývají faktory individuální.¹⁷

2.2 Aktéři domácího násilí

Aktéry DN se zde rozumí osoba ohrožená a osoba násilná.¹⁸ Autorka v této práci užívá pojem DN jako násilí, k němuž dochází pouze v IPV. Osobou ohroženou pro účely této DP je heterosexuální žena, přičemž zvláštní pozornost je zde věnována také dítěti. Osobou násilnou se pro účely této DP rozumí heterosexuální muž. Vztahy zasažené DN jsou vztahy, v nichž se intimní partneri nenachází v rovném postavení. Typickým znakem DN je tedy nerovnost postavení osoby násilné a osoby ohrožené.¹⁹

¹⁵ JEWKES, Rachel. Intimate partner violence: causes and prevention. *The lancet* [online], 2002, roč. 359, č. 9315, s. 1423 [cit. 30. prosince 2021]. Dostupné z: <https://www.thelancet.com/action/showPdf?pii=S0140-6736%2802%2908357-5>.

¹⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*, 1. vydání. Praha: Grada publishing, a.s., 2008, s. 42.

¹⁷ Individuálními faktory se rozumí nízké sebevědomí, pocit nízké sebehodnoty, deprese, hostilita a vztek, prožité zneužívání nebo týrání z dětství, sociální izolace, emocionální závislost, pocit nejistoty, přesvědčení o odlišné roli muže a ženy, psychické násilí, striktní disciplína v dětství, rysy hraniční osobnosti. Policejní akademie ČR v Praze. Forenzně psychologické poznatky k domácímu násilí [online]. Praha: Publikace Policejní akademie ČR v Praze, rok neuveden. Dostupné z:

<https://jasr.sk/files/13%20%C4%86%C3%ADrtkov%C3%A1%20DN%20pro%20JA%20a%20SK%20.pdf>

¹⁸ ŠEVČÍK, Drahomír a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011. s. 5, 6.

¹⁹ HUŇKOVÁ, Markéta, VONKOVÁ, Jiřina. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva. Efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím*. 1. vydání. Kroměříž: Justiční akademie ČR, 2004, s. 56.

a. Osoba ohrožená

V této DP užívaný pojem osoby ohrožené zahrnuje týranou osobu žijící ve společném obydlí, osobu poškozenou a oběť TČ dle § 199 TZ. Osoba ohrožená je obecně charakterizována jako osoba: submisivní, poslušná, na osobě násilné ekonomicky i emočně závislá, často sociálně izolována, opakovaně omlouvající chování osoby násilné, sebeobviňující, slepě věřící ve zlepšení situace, ustrašená, zdánlivě bezmocná, žijící s pocitem studu, beznaděje a rezignovaná²⁰ (viz kapitola 2.5). Tento model osoby ohrožené však není pravidlem. Z této obecně přijímané charakteristiky osoby ohrožené tak nelze dovozovat, že osobou ohroženou nemůže být žena zastávající vysokou řídicí pozici, profesně úspěšná, vysoce společensky postavená, nadstandardně finančně zajištěná či vysokoškolsky vzdělaná.²¹

V pozici osoby ohrožené se může nacházet také dítě. A to tehdy směřují-li útoky osoby násilné také vůči němu či je dítě svědkem násilí mezi rodiči, resp. mezi jedním z rodičů a jeho druhem či manželem. Dítě není schopno tyto prožitky emočně ani rozumově zpracovat a dochází tak k jeho nepřímé viktimizaci. Je zjištěno, že děti, které vnímaly DN v pozici svědka se potýkají se srovnatelnými psychickými problémy jako děti přímo týrané nebo zneužívané.^{22 23}

b. Osoba násilná

Osobou násilnou se v této DP rozumí agresor, pachatel TČ dle § 199 TZ a dle procesní fáze trestního řízení také obviněný, obžalovaný či odsouzený. Osoba násilná bývá označována jako osoba dvojí tváře. Na okolí působí dojmem, jež vylučuje jakékoli podezření z páčání násilí.²⁴ Prezentuje se jako sympatická, příjemná, komunikativní a laskavá bytost.²⁵ Osoba násilná nespátřuje ve svém chování DN, popírá jej, případně ze svého patologického chování obviňuje druhé. Usiluje o to, aby nad osobou ohroženou získala moc a kontrolu. Osoba násilná může trpět nízkým sebevědomím či pocitem méněcennosti.²⁶

²⁰ ŠEVČÍK: *Domácí násilí...*, s. 92.

²¹ KOTKOVÁ, Martina a kol. *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*. Brno: Spondea, o.p.s., 2014, s. 21.

²² ŠEVČÍK: *Domácí násilí...*, s. 17.

²³ Dle názoru Nejvyššího soudu je přítomnost dítěte při násilí páchaném zejména na matce pro dítě vysoce traumatizující. Je-li násilnou osobou rodič dítěte, porušuje tímto jednáním mimo jiné povinnosti, které plynou z jeho rodičovské odpovědnosti dle § 858 OZ. Jeho jednání je způsobilé negativně ovlivnit mravní, citový vývoj dítěte a vnímání sociálních vztahů v dospělosti vůbec. Zvyšuje se nebezpečí, že se v budoucnu dítě k takovýmto činům samo uchýlí, či bude jejich obětí. Nejvyšší soud tak uzavírá, že násilí páchané před zraky dítěte je mimo jiné způsobilé naplnit znaky skutkové podstaty také trestného činu ohrožování výchovy dítěte dle § 201 TZ. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 1. 2019, sp. zn. 4 Tdo 1293/2018.

²⁴ ROSA – centrum pro ženy [online]. Praha: Program - Dejme ženám šanci. Projekt: 595 – Stop násilí pro zdravotnictví, 2016. Dostupné z: <http://stopnasili.cz/wp-content/uploads/2016/03/02-N%C3%A1siln%C3%A1-osoba-charakteristika.pdf>.

²⁵ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava a kol. *Partnerské násilí*. 1. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 115, 116.

²⁶ ROSA – centrum pro ženy [online]. Praha: Program - Dejme ženám šanci. Projekt: 595 – Stop násilí pro zdravotnictví, 2016. Dostupné z: <http://stopnasili.cz/wp-content/uploads/2016/03/02-N%C3%A1siln%C3%A1-osoba-charakteristika.pdf>.

Osobu násilnou lze popsat také jako „...anomální až psychopatickou osobnost s rysy impulsivity, poruchami seberegulace, rigidity, sebenejistoty, s nedostatečným smyslem pro realitu, ale celkem dobrou sociální kompetencí, s rysy labilní až impulsivní afektivity, jež není dostatečně zvládnána rozumem a sníženou odolností vůči zátěži...“²⁷. U osoby násilné také může docházet ke kumulaci více než jedné poruchy osobnosti, typicky hraniční poruchy osobnosti, narcistické či disociální poruchy osobnosti.²⁸ Na druhou stranu nelze činit závěr, že každá osoba násilná nutně trpí poruchou osobnosti. Vyskytují se osoby násilné, které jsou zdravotně v pořádku, ale jejich problém spočívá „pouze“ v neochotě dodržovat společenské normy.²⁹

2.3 Základní formy domácího násilí

Čírtková ve své publikaci uvádí 5 základních forem DN, se kterými se lze v praxi setkat. Fyzické násilí je taková forma DN, která zanechává na těle ohrožené osoby viditelné stopy. Naopak psychické (emocionální) násilí není na první pohled patrné, protože u něj chybí průvodní znaky typické pro násilí fyzické. Pod sexuální násilí lze zařadit omezování osobní svobody, znásilňování apod. V případě, že osoba násilná osobě ohrožené brání v kontaktu s jinými lidmi, omezuje ji nebo kontroluje její společenský život a interakci jedná se o sociální násilí. Ekonomické násilí se projevuje buď tak, že je osoba ohrožená zbavována finančních prostředků nebo je nucena, aby osobu násilnou ekonomicky zajišťovala.³⁰

V odborné literatuře se lze setkat s dalším dělením. Mezi formy DN jsou dle Marvánové-Vargové řazeny psychické násilí, izolace, ekonomická kontrola, vydírání a nátlak, vyhrožování sebevraždou nebo jiným destruktivním činem, fyzické násilí a násilí sexuální.³¹ Přitom k uvedenému výčtu lze doplnit také duchovní a kulturní zneužívání.³² Někdy mohou být formy DN pojaty úžeji a dělit se pouze na fyzické, psychické a emoční násilí. Sexuální násilí je zde systematicky řazeno pod pojem fyzického násilí jako jeho podtyp. Sociální a ekonomické násilí je pak podtypem násilí psychického.³³

²⁷ MARVÁNOVÁ-VAROVÁ: *Partnerské násilí*, s. 116.

²⁸ AZHAGAR, Vinod Kumar, et al. Domestic Violence: Psychological Profile of Abusers. In: *National conference on research in domestic violence, 28-29 January 2018* [online]. United Nations Development Programme, 2018, roč. 28, s. 48. Dostupné z: [http://www.fpa.gov.mv/uploads/conference/Conference_Proceedings_\[02.09.2019\].pdf#page=47](http://www.fpa.gov.mv/uploads/conference/Conference_Proceedings_[02.09.2019].pdf#page=47).

²⁹ ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 42.

³⁰ Tamtéž, s. 10.

³¹ MARVÁNOVÁ-VAROVÁ: *Partnerské násilí...*, s. 13.

³² SUSMITHA, B. Domestic violence: causes, impact and remedial measures. *Social Change* [online], 2016, roč. 46, č. 4, s. 604 [cit. 30. prosince 2021]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0049085716666636>.

³³ FLURY, Marianne; NYBERG, Elisabeth. Domestic violence against women: definitions, epidemiology, risk factors and consequences. *Swiss medical weekly*, [online], 2010, roč. 140, č. 3536, [cit. 28. prosince 2021]. Dostupné z: file:///C:/Users/Uzivatel/Downloads/smw_2010_13099.pdf.

2.4 Základní typy domácího násilí

Dle Johnsona se DN z hlediska typologie dělí na intimní terorismus, násilný odpor, situační násilí a vzájemnou násilnou kontrolu.³⁴ Piispa dále rozlišuje epizodu v minulosti, psychické týrání, krátkou historii násilí a partnerský terorismus.³⁵ Autorka níže vychází z dělení dle Johnsona.

Intimním terorismem se rozumí vzorec chování, pro který je typické, že jedna osoba uplatňuje svou moc a kontrolu vůči osobě jiné či na tuto osobu vyvíjí nátlak. Osoba ohrožená žije v neustálém strachu.³⁶ Osoba násilná takto jedná proto, aby si na oběti vynutila žádoucí chování.

K situačnímu násilí se intimní partner uchyluje v případě, kdy v IPV vzniká konflikt. Zároveň například intimní partneři nemají dostatečné komunikační dovednosti, které by jim pomohly konflikt vyřešit. Pokud frustrace z neschopnosti konflikt řešit dosáhne určité míry, uchyluje se partner k násilnému jednání. Jakmile spolu partneři přestanou trávit čas nebo konflikt vyřeší, násilí ustane.³⁷

Násilný odpor může být hodnocen jako sebeobrana osoby ohrožené. Tímto způsobem totiž osoba ohrožená reaguje na agresivní jednání osoby násilné a sděluje jí, že s násilím nesouhlasí a je schopna se za sebe postavit. Motivem pro jednání osoby ohrožené tak může být odplata za příkoří či únik z bezvýchodné situace.³⁸

Pro vzájemnou násilnou kontrolu je typické, že k násilnému jednání dochází z obou stran. Fakticky zde tedy není osoba násilná a osoba ohrožená. Partneři spolu soupeří a jejich soužití lze připodobnit k boji o moc.³⁹

2.5 Sociologické a psychologické aspekty domácího násilí

V této podkapitole se autorka zabývá sociologickými a psychologickými aspekty DN. V rámci sociologických aspektů DN se autorka věnuje vymezení vybraných sociálních teorií, jež vysvětlují možný původ páčání DN. Psychologickými aspekty DN se autor zabývá ve vztahu k osobě ohrožené. Pozornost je věnována psychologickým následkům páčání DN. Autorka takto činí

³⁴ JOHNSON, Michael P. *A typology of domestic violence: Intimate terrorism, violent resistance, and situational couple violence*. 1. vydání. USA: Upne, 2010, s. 6.

³⁵ PIISPA, Minna. Complexity of Patterns of Violence Against Women in Heterosexual Partnerships. *Violence Against Women* [online], červenec 2002, roč. 8, č. 7, s. 877 [cit. 28. prosince 2021] Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/107780102400388515>.

³⁶ HESTER, Marianne, et al. Is it coercive controlling violence? A cross-sectional domestic violence and abuse survey of men attending general practice in England. *Psychology of violence* [online], 2017, roč. 7, č. 3, s. 418 [cit. 28. prosince 2021] Dostupné z: <http://xyonline.net/sites/xyonline.net/files/2020-05/Hester%2C%20Is%20It%20Coercive%20Controlling%20Violence%202017.pdf>.

³⁷ RAINES, Susan S.; INDOVINA, Vittorio. How does domestic violence influence the likelihood of settlement in mediation? New data answers old questions. *Conflict Resolution Quarterly* [online], leden 2020, roč. 37, č. 3, s. 197 [cit. 28. prosince 2021] Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/crq.21274>.

³⁸ JOHNSON: *A typology of domestic violence...*, s. 10-11.

³⁹ HOWARD-BOSTIC, Chiquita D. Is mutual violent combat (MVC) a gender neutral conceptualization of intimate partner violence? *International Journal of Arts & Sciences*, [online], 2013, roč. 6, č. 2, s. 362 [cit. 28. prosince 2021] Dostupné z: <http://www.chowardbostic.com/articles/MVC.pdf>.

proto, že následky spoluurčují závažnost spáchaného TČ, potažmo ovlivňují jeho právní kvalifikaci a jsou reflektovány v rozhodovací činnosti soudů.

a. Sociologické aspekty domácího násilí

Autorka se na tomto místě zabývá vybranými sociologickými teoriemi, a to feministickou teorií, teorií sociálního učení a teorií zdrojů.⁴⁰

Feministická teorie: V patriarchálním systému má výsadní postavení muž. Ženy se nachází v podřízeném postavení. V patriarchálním systému jsou vždy ženy osoby ohrožené a muži osoby násilné. Dnes je však tato hypotéza již překonána, protože osobou násilnou mohou být také ženy. Dle této teorie mají muži sklony páchat DN z důvodu nerovnováhy sil, která je mezi mužem a ženou přirozeně dána. Násilí je nástrojem, který muži slouží k tomu, aby udržel ženu v podřízeném postavení.⁴¹

Teorie sociálního učení: Dle této teorie představuje násilné chování v IPV vzorec chování, který je získán v dětství. Dítě pozoruje své sociální okolí a od něj si osvojuje způsoby, jak konflikt urovnat. Vzhledem k tomu, že dítě je zpravidla v úzkém kontaktu se svými rodiči či vrstevníky, učí se především od nich.⁴² Teoretici se domnívají, že muži páchají DN proto, že se s takovým vzorcem chování setkali jako děti u svých otců, přičemž otec byl osobou násilnou a matka osobou ohroženou. Ženy pak tolerují DN proto, že jako děti viděly v postavení osoby ohrožené svou matku a v pozici osoby násilné svého otce.⁴³

Teorie zdrojů: Dle této teorie se k DN v IPV uchyluje ten z partnerů, jež má nižší příjem, vzdělání či profesní postavení. Nedostatek zdrojů muže je potřeba hodnotit vzhledem ke zdrojům ženy jako partnerky.⁴⁴ Zde se teoretici domnívají, že rozdíly mezi zdroji ženy a muže v IPV vzbuzují v muži tendence k násilnému chování. DN tak zažívají spíše ženy zaměstnané, které jsou v IPV s mužem nezaměstnaným, stejně tak ženy, které dosahují vyšších příjmů než jejich partner. Také

⁴⁰ Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině [online]. Praha: Publikace Sociologického ústavu Akademie věd v ČR, 2004. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/2004-2_0.pdf.

⁴¹ MCPHAIL, Beverly A., et al. An integrative feminist model: The evolving feminist perspective on intimate partner violence. *Violence against women* [online], 2007, roč. 13, č. 8, s. 818 [cit. 2. ledna 2022]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1077801207302039>.

⁴² BELL, Kathryn M.; NAUGLE, Amy E. Intimate partner violence theoretical considerations: Moving towards a contextual framework. *Clinical psychology review* [online], 2008, roč. 28, č. 7, s. 1098 [cit. 2. ledna 2022]. Dostupné z: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0272735808000688?token=2C1029655407C050D44AA1579B4C39CF8169E062B460B9DCF42C019EEC04DFA8F1CB4443FD10902D0914DB7FE7B5CE77&originRegion=eu-west-1&originCreation=20220102104641>

⁴³ ALI, Parveen Azam; NAYLOR, Paul B. Intimate partner violence: A narrative review of the feminist, social and ecological explanations for its causation. *Aggression and Violent Behavior* [online], 2013, roč. 18, č. 6, s. 616 [cit. 2. ledna 2022]. Dostupné z:

https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1359178913000633/pdf?casa_token=LyNGbJiEaEAAAAA:AhOdSP_seFANhcnxLkqu8zWlh4geNBM0ockuHZZIvaWvtCq5Spl2ue3lANBtwV24Hcy6RWRhdQg&md5=a086d61a18317bea5ed14df4fb220496&pid=1-s2.0-S1359178913000633-main.pdf

⁴⁴ ALI, NAYLOR: *Intimate partner violence...*, s. 616

pravděpodobnost páchání DN se zvyšuje, pokud má žena vyšší vzdělání nebo profesní status než muž.⁴⁵

b. Psychologické aspekty domácího násilí

V rámci psychologických aspektů se lze setkat s teorií naučené bezmoci, posttraumatickou stresovou poruchou, syndromem týrané ženy a stockholmským syndromem apod. Autorka tato témata za užití deskriptivní metody níže stručně osvětluje.

Naučená bezmoc: Pokud se zvířata nebo lidé nemohou vymanit z vysoce stresující situace, ztrácí naději a dle Seligmána rezignují na jakékoli řešení. Uvěří tomu, že svým jednáním nemohou ovlivnit výsledek bez ohledu na to, jaké úsilí či snahu vynaloží.⁴⁶ Walker pak naučenou bezmoc definovala jako „...ztrátu víry ve vlastní schopnosti odhadnout účinnost svých pokusů o zajištění vlastní bezpečnosti...“.⁴⁷

Posttraumatická stresová porucha: PSP postihuje osoby, které byly dlouhodobě vystaveny stresovému vypětí, nebezpečí smrti, utrpěly závažné zranění, byly obětí sexuálního či psychického násilí apod.⁴⁸ PSP se však zpravidla u jedince projeví s určitou prodlevou, a to jako odezva na událost, kterou nebyl schopen vnitřně zpracovat.⁴⁹ Jedinec pak opakovaně prožívá minulé traumatické události a nadále pociťuje intenzivní psychické utrpení.⁵⁰ Může se chovat iracionálně a vystavovat se nebezpečí. Lze se tak setkat s tím, že si osoba ohrožená přeje být v přítomnosti osoby násilné či obnovit soužití s ní.^{51 52}

Syndrom týrané ženy: Dnes již není tento syndrom charakterizován genderově. Zpravidla se rozvíjí u osoby, která je v IPV opakovaně vystavována fyzickému či psychickému násilí.⁵³ Dle

⁴⁵ KAYAOĞLU, Aysegül. Do Relative Status of Women and Marriage Characteristics Matter for the Intimate Partner Violence?. *Ekonomi-tek*, 2020 [online], roč. 9, č. 3, s. 164 [cit. 2. ledna 2022]. Dostupné z: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1761166>.

⁴⁶ WYNN, Frederic. Learned helplessness. *Salem Press Encyclopedia of Health* [online], 2021, roč., č. s. neuvedeny [cit. 26. září 2021]. Dostupné z: <https://eds.p.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=6&sid=0c5d8e6f-97a0-44f2-94f1-701e17618e3d%40redis&bdata=JkF1dGhUeXBIPWlwLHNoaWImbGFuZz1jcyZzaXRIPWVkcylsaXZl#AN=93872080&db=ers>.

⁴⁷ ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 26.

⁴⁸ PIOTROWSKI, Nancy A., RANGE, Lilian M. Post-traumatic stress disorder. *Magill's Medical Guide (Online Edition)*, [online], 2020, roč., č., s. neuvedeny. neuvedeny [cit. 26. září 2021]. Dostupné z: <https://eds.p.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=8&sid=0c5d8e6f-97a0-44f2-94f1-701e17618e3d%40redis&bdata=JkF1dGhUeXBIPWlwLHNoaWImbGFuZz1jcyZzaXRIPWVkcylsaXZl#AN=86194496&db=ers>

⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 11. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1341/2017, bod 28.

⁵⁰ PIOTROWSKI, RANGE: Post-traumatic stress., strana neuvedena.

⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 11. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1341/2017, bod 28.

⁵² Také soudy existenci PSP reflektují a dospívají k závěru, že PSP není předpokladem pro naplnění skutkové podstaty TČ dle § 199 TZ, protože absenci této poruchy nelze považovat za důkaz o tom, že k násilí nedocházelo. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 3. 2018, sp. zn. 11 Tdo 82/2018, bod 26.

⁵³ FAIR, K. Battered Spouse Syndrome: A Comparative Regional Look at Domestic Abuse and Self-Defense in Criminal Courts. *Lincoln Mem'l UL Rev.* [online], 2017, roč. 5, č. 2, s. 2 [cit. 20. února 2022]. Dostupné z: https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein:journals/lmulr5&div=9&g_sent=1&casa_token=5ayPqFB-qswAAAAA:b6dntkABEWJfXVagRJV8DWwovYmD7zCYMm_VxX3E2M-1zrzOHMgLDQtkC1R8kcdDe6h5ZjE-&collection=journals.

definice syndromu týrané ženy je potřeba, aby se cyklus DN⁵⁴ zopakoval alespoň dvakrát.⁵⁵ Přitom v ukončení IPV osobě ohrožené brání vzniklá emoční vazba. Osoba ohrožená negativní zážitky s nikým nesdílí, závažnost útoků a jejich příčiny zatajuje, a také popírá fakt, že se ocitá v postavení oběti.^{56 57}

Stockholmský syndrom: Podstatou stockholmského syndromu je, že osoba ohrožená sympatizuje s osobou násilnou či se s ní dokonce ztotožňuje. Naopak vůči policii a jiným autoritám veřejné moci je osoba ohrožená nedůvěřivá.⁵⁸ Stockholmský syndrom také úzce souvisí s tzv. traumatickou vazbou. Tuto vazbu pomáhá vytvořit specifické a opakované jednání osoby násilné. Osoba násilná vstupuje do kladných a záporných rolí, přičemž tyto role střídá. Zmiňovaný postup uskutečňuje proto, aby si k ní osoba ohrožená vytvořila emoční pouto. Osobou násilnou zde často bývá osoba, která obtížně ovládá své chování, postrádá empatii, je bezohledná, avšak vzápětí je schopna vyvolat v osobě ohrožené soucit.⁵⁹

⁵⁴ Cyklus DN je tvořen fází narůstání napětí, fází výbuchu či fází akutního incidentu násilí, fází popírání a fází „líbánek“. Fáze „líbánek“ je tedy poslední fází cyklus a následuje opět fáze narůstání napětí. Takto vymezené fáze cyklu DN však nejsou jediné přijímané. ONDICOVÁ, Základné znaky domáceho násilia. In: Polák, P. (ed.). Kriminologické možnosti riešenia domáceho násilia. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 20. apríla 2017. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. s. 38.

⁵⁵ FAIR, K. Battered Spouse Syndrome: A Comparative Regional Look at Domestic Abuse and Self-Defense in Criminal Courts. *Lincoln Mem'l UL Rev.* [online], 2017, roč. 5, č. 2, s. 4 [cit. 20. února 2022]. Dostupné z: https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/lmulr5&div=9&g_sent=1&casa_token=5ayPqFB-qswAAAAA:b6dntkABEWJfXVagRJV8DWwovYmD7zCYMm_VxX3E2M-1zrzOHMgLDQtC1R8kcdDe6h5ZjE-&collection=journals.

⁵⁶ ČÍRTKOVÁ: *Moderní psychologie...*, s. 26.

⁵⁷ V této souvislosti lze poukázat na rozhodnutí Nejvyššího soudu, který se neztotožnil s argumentací osoby násilné, která tvrdila, že osoba ohrožená nepocítovala jednání osoby násilné jako těžké přikopí, když s ní i nadále sdílela společnou domácnost. Neztotožnil se s argumentací osoby násilné proto, že jedním z projevů syndromu týrané ženy je právě neschopnost osoby ohrožené osobu násilnou opustit. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 11. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1341/2017, bod 33.

⁵⁸ SUNDARAM, Chandar S. Stockholm Syndrome. *Salem Press Encyclopedia* [online]. 2019, roč., č., s. neuvedeny [27. září 2021].

⁵⁹ LOGAN, Matthew H. Stockholm Syndrome: Held Hostage by the One You Love. *Violence and Gender* [online], 2018, roč. 5, č. 2, s. 67-68 [27. září 2021]. Dostupné z: <https://www.liebertpub.com/doi/pdfplus/10.1089/vio.2017.0076>.

3 Právní aspekty domácího násilí

V této kapitole se autorka zabývá vymezením fenoménu DN, tak jak jej upravuje český právní řád. Následně předkládá možnosti právního řešení DN ve správním, civilním, ale také trestním řízení. K dosažení cílů této kapitoly volí metodu deskripce.

3.1 Zákonná úprava domácího násilí

Český právní řád se vypořádává s DN na několika místech. Jednak existenci DN reflektuje v § 751 OZ, jednak v § 199 TZ. Závěr této kapitoly autorka věnuje judikatuře českých soudů.

a. Zvláštní ustanovení proti domácímu násilí (§ 751 a násl. OZ)

V § 751 OZ zákonodárce zakotvil zvláštní ustanovení na ochranu proti DN. Ustanovení § 751 v odstavci prvním hovoří o tom, že ochrana může být osobě ohrožené poskytnuta, pokud se stane další společné bydlení manželů v domě nebo bytě alespoň pro jednoho z nich nesnesitelné. V předmětném domě či bytě se musí nacházet rodinná domácnost manželů. Přitom nesnesitelnost další společného bydlení nastává v důsledku tělesného nebo duševního násilí. Existence nároku na zákonnou ochranu nevyžaduje, aby násilné jednání směřovalo pouze vůči druhému manželovi. Proto je dostatečné, že DN směřuje vůči osobě, která v rodinné domácnosti manželů žije.⁶⁰

b. Trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 TZ)

Vedle ochrany poskytované v rovině soukromoprávní, lze nalézt oporu také v rovině trestněprávní. Zákonodárce kriminalizuje DN zakotvením TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí.⁶¹ TČ dle § 199 TZ má povahu trvajících TČ, kdy je protiprávní stav osobou násilnou vyvolán a poté je určitou dobu udržován.⁶²

Z ustanovení § 199 odst. prvního TZ se v jeho základní skutkové podává „Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta...“.⁶³ Dle judikatury se týráním rozumí „...zlé nakládání s osobou blízkou nebo jinou osobou žijící s pachatelem ve společném obydlí vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří“.⁶⁴ Zákonné ustanovení slouží k ochraně osoby blízké. Chrání se i osoby žijící s osobou násilnou ve společném obydlí. Obydlím se pak „...rozumí dům, byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející...“⁶⁵ přičemž je rozhodující, zda osoba ohrožená a osoba násilná daný prostor společně obývá. Právní důvod společného bydlení je pro právní kvalifikaci TČ týrání osoby žijící

⁶⁰ § 751 OZ.

⁶¹ ŠČERBA, Filip. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1 vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1615.

⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 6 To 125/2017.

⁶³ § 199 TZ.

⁶⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2021, sp. zn. 3 Tdo 33/2015.

⁶⁵ ŠÁMAL, Pavel, ŠÁMALOVÁ, Milada. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Velké komentáře*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1939.

ve společném obydlí dle § 199 TZ irrelevantní.⁶⁶ K naplnění skutkové podstaty TČ dle § 199 TZ se nevyžaduje, aby se osoba násilná uchýlovala k týrání pouze v prostorách tvořících společné obydlí.⁶⁷

c. Domácí násilí ve světle soudní judikatury

DN a týrání nejsou synonyma a nelze tyto dva pojmy ztotožňovat. DN je laickou veřejností akceptovaný pojem, kdežto týrání je jeden ze znaků skutkové podstaty TČ dle § 199. Dle Nejvyššího soudu sama osoba ohrožená musí vnímat zlé nakládání jako těžké příkoří, přičemž čím kratší dobu osoba násilná násilí páchá, tím se pro naplnění této skutkové podstaty vyžaduje větší intenzita zlého nakládání a bezcitnosti.⁶⁸

Při právní kvalifikaci TČ dle § 199 se zohledňuje chování osoby násilné i osoby ohrožené. Nejvyšší soud uvedl, že také vystupování osoby ohrožené může být do jisté míry účelové a manipulativní. Osoba ohrožená může uplatňovat pasivní agresi a jednání osoby ohrožující vědomě, třebaže skrytě vyprovokovat. Nejvyšší soud v jednom ze svých rozhodnutí dospěl k závěru, že skutková podstata TČ dle § 199 naplněna nebyla, neboť osoba ohrožená se ocitla v postavení tzv. nepravé oběti DN, do role oběti se situovala a neutrpěla psychickou újmu.⁶⁹

Také Ústavní soud se neztotožnil s postupem nižších soudů, protože nezohlednily, že v posuzovaném případě nebyla dána potřebná závažnost činu pro společnost, aby bylo možné jednání osoby násilné - zde manžela, kvalifikovat jako TČ dle §199 TZ. Sama osoba ohrožená v průběhu trestního řízení svými úkony usilovala o to, aby již zahájené trestní stíhání bylo zastaveno. Následně ve prospěch obviněného podala odvolání. Sama osoba ohrožená uváděla, že potrestáním manžela by byla fakticky zasažena úroveň života celé rodiny. Manželství trvalo 31 let, přičemž ani jeden z manželů neměl zájem na tom, aby manželství bylo rozvedeno. K podobě rozhodnutí Ústavního soudu přispěl též fakt, že konflikty byly jen občasně.⁷⁰ Ústavní soud tak dospěl k závěru, že v důsledku odsouzení by byly výrazně dotčeny zájmy osoby ohrožené a deklaroval, že za jistých okolností lze v takové situaci učinit výjimku ze zásady legality a oficiality a zohlednit přání osoby ohrožené.⁷¹

Pokud se uskutečňují fyzické útoky během několika let, a zároveň nejsou nijak hrubé či surové, není naplněn požadavek určité trvalosti uskutečňovaného týrání. Jednání osoby násilné je však potřeba posuzovat jako celek. Pro naplnění znaku týrání je tak nutno hodnotit jednání osoby násilné, včetně psychického působení na osobu ohroženou. Proto dle výše uvedeného názoru

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ ŠČERBA: *Trestní zákoník. Komentář...*, s. 1616.

⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2018, sp. zn. 3 Tdo 1335/2018.

⁶⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. července 2020, sp. zn. 8 Tdo 775/2020.

⁷⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 10. února 2011 sp. zn. III. ÚS 2523/10, body 47-50

⁷¹ ČUHELOVÁ: *Předběžná opatření...*, s. X, XI.

Nejvyššího soudu i ojedinělé fyzické útoky za současného častého psychického působení na osobu ohroženou již znaky týrání naplňovat budou.⁷²

3.2 Možnosti právního řešení domácího násilí

Významným počinem v oblasti řešení DN je z. č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před DN. Zákon jako takový však žádná samostatná ustanovení neobsahuje. Jsou jím však novelizovány zákony jiné.⁷³

a. Správní řízení – vykázání dle § 44 z. č. 273/2008 Sb., o Policii ČR

Z. č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před DN, byl do ZPČR zaveden institut vykázání. Institut vykázání upravuje ustanovení § 44 ZPČR. Vykázání je opatřením, donucovacím úkonem nebo také bezprostředním zákrokem, který policejní orgán činí na místě.⁷⁴ Vykázání má preventivní charakter, neboť účelem tohoto institutu je zamezit dalšímu páchání násilí. Provedením vykázání také obě strany získají čas, aby zvážily možnosti, jak nastalou životní situaci řešit.⁷⁵

Příslušné ustanovení § 44 zmocňuje příslušníka Policie ČR k tomu, aby vykázal ze společného obydlí osobu, jejíž uskutečněné útoky zakládají dostatečně odůvodněnou hrozbu, že se osoba v budoucnu opět dopustí násilného jednání. Chráněny jsou zde hodnoty jako život, zdraví, svoboda či lidská důstojnost. Společným obydlím se pak rozumí dům či byt, v němž bydlí osoba násilná spolu s osobou ohroženou.⁷⁶

Osoba násilná je ze společného obydlí vykázána na dobu 10 dní. Doba trvání vykázání začíná plynout od okamžiku provedení vykázání. Doba trvání vykázání nelze zkrátit, a to ani se souhlasem ohrožené osoby. Opačný účinek však právní řád umožňuje a stanoví, že doba trvání vykázání se prodlužuje, je-li za trvání vykázání podán návrh na vydání předběžného opatření dle ZŘS. Vykázání osoby násilné tak trvá, až do doby, kdy je soudem o příslušném návrhu na vydání předběžného opatření rozhodnuto.⁷⁷

Je-li osoba násilná ze společného obydlí vykázána, je její povinností odevzdat klíče od společného obydlí a opustit prostor, který policista specifikuje v potvrzení o vykázání. Osoba násilná je povinna do takto specifikovaného prostoru po dobu trvání vykázání nevstupovat. A konečně, osoba ohrožená také nesmí po dobu trvání vykázání kontaktovat a tím spíše se jakkoli

⁷² Usnesení NS ze dne 30. března 2011, sp. zn. 7 Tdo 342/2011.

⁷³ STRÍLKOVÁ, P., FRYŠTÁK, M. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009, s. 37.

⁷⁴ STRÍLKOVÁ, FRYŠTÁK: *Vykázání jako prostředek...*, s. 41-42.

⁷⁵ VANGELI, Benedikt. In: VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky. Komentář*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 176.

⁷⁶ § 44, ZPČR.

⁷⁷ STRÍLKOVÁ, FRYŠTÁK: *Vykázání jako prostředek...*, s. 42.

stýkat s ohroženou osobou.⁷⁸ Tyto povinnosti představují jeden celek a osoba násilná je povinna dodržovat všechny povinnosti uvedené pod jednotlivými písmeny ustanovení § 45 odstavce prvního ZPČR.⁷⁹

Vzhledem k tématu této DP autorka považuje za vhodné zdůraznit, že policista o vykázání uvědomí zasláním kopie úředního záznamu o vykázání příslušné intervenční centrum, soud, který je příslušný rozhodovat o případném předběžném opatření a vzhledem k okolnostem též orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Takto policista učiní do 24 hodin od okamžiku, kdy vstoupil do společného obydlí osoby ohrožené a násilné.⁸⁰ Vykázání je tak opatřením, jež je plně v dispozici policejního orgánu, policejní orgán tak postupuje z úřední povinnosti. Aktivita či naopak pasivita osoby ohrožené pro postup policejního orgánu nejsou relevantní.⁸¹

b. Civilní řízení – předběžné opatření dle § 400 z. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

ZŘS v ustanovení §§ 400 – 409 ZŘS upravuje institut předběžného opatření ve věci ochrany proti DN. Jedná se o řízení návrhové. Aby se věcně a místně příslušný soud začal věcí zabývat a činil navazující úkony v řízení, je nezbytné podat návrh na zahájení řízení.⁸² Věcně příslušným k vedení řízení je okresní soud. Místně příslušným soudem je pak obecný soud navrhovatele.⁸³ K podání návrhu je oprávněn násilím ohrožený manžel, rozvedený manžel,⁸⁴ registrovaný partner⁸⁵, ale též každá osoba, která žije s manželi nebo s rozvedenými manželi ve společné domácnosti.⁸⁶

V návrhu na nařízení předběžného opatření musí navrhovatel vylíčit skutečnosti, které jsou způsobilé osvědčit, že se další společné bydlení navrhovatele a odpůrce v domě nebo bytě stalo pro navrhovatele nesnesitelné. Zároveň je potřeba, aby se v domě či bytě nacházela jejich společná domácnost. Přitom společné bydlení se může stát nesnesitelným jak z důvodu tělesného, tak duševního násilí. Násilí může směřovat jak vůči navrhovateli, tak také vůči tomu, kdo ve společné domácnosti žije.⁸⁷ Z praktického hlediska se jeví jako vhodné, aby navrhovatel i bez výzvy soudu

⁷⁸ § 45, ZPČR.

⁷⁹ ŠIMÁNOVÁ, Hana. In: GRIVNA, Tomáš, ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana, ŠIMÁNOVÁ, Hana. *Oběti trestných činů. Komentář*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 713.

⁸⁰ RIZMAN, Stanislav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Velké komentáře*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 3194–3195, marg. č. 15.

⁸¹ STRÍLKOVÁ, FRYŠTÁK: *Vykázání jako prostředek...*, s. 41.

⁸² TRNĚNÁ, Klára. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav, BÍLÝ, Martin, PIRK, Tomáš, SMOLÍK, Petr, TRNĚNÁ, Klára. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020, s. 808.

⁸³ §400, §3, ZŘS.

⁸⁴ §751, OZ.

⁸⁵ § 3021, OZ.

⁸⁶ § 753, OZ.

⁸⁷ §402 ZŘS.

ke svému návrhu přiložil zprávu o vyšetření v nemocnici a potvrzení o vykázání.⁸⁸ Žádoucím se jeví také popis samotného cyklu násilí. Dle frekvence opakování cyklů je soud lépe schopen zvolit nejúčinnější prostředek ochrany osoby ohrožené. Jsou-li osvědčeny všechny potřebné skutečnosti soud rozhodne bezodkladně, nejpozději však do 48 hodin od podání návrhu.⁸⁹

Soud je přitom vázán návrhem navrhovatele a uloží odpůrci tu povinnost, o jejíž uložení navrhovatel ve svém návrhu žádá. Soud může odpůrci uložit některou z povinností vypočtených v ustanovení § 405 ZŘS.⁹⁰ Nejedná se však o uzavřený výčet povinností, jež je možné odpůrci uložit, neboť zákonodárce užil v zákonném znění ustanovení slovo „zejména“, které svědčí o tom, že se jedná pouze o výčet demonstrativní a jako takový může být doplněn i jinou vhodnou povinností.⁹¹

Podá-li osoba ohrožená návrh na vydání předběžného opatření dle § 400 an. ZŘS, poučí ji soud o možnosti podat návrh na zahájení řízení ve věci samé. Návrhem ve věci samé zde může být návrh na zahájení řízení o rozvod manželství či návrh na vypořádání spoluvlastnictví.⁹² Soud osobu ohroženou také informuje o možnosti podat návrh na prodloužení trvání předmětného předběžného opatření. Dále soud osobu ohroženou poučí o pomoci poskytované prostřednictvím intervenčních a jiných center, psychologických poraden nebo o právu podat trestní oznámení.⁹³

c. Trestní řízení – předběžná opatření dle § 88b a násl. z. č. 141/1961 Sb., trestní řád

TŘ obsahuje několik institutů sloužících k zajištění osob. Podrobná specifikace veškerých zajišťovacích institutů však není předmětem této diplomové práce. Autorka se dále věnuje toliko předběžným opatřením dle § 88b a násl TŘ. Z nich pak pouze těm, jež mohou být vhodnou ochranou osoby ohrožené DN.

Předběžné opatření dle TŘ představuje institut preventivního charakteru.⁹⁴ Lze jej uložit toliko osobě obviněné.⁹⁵ V postavení osoby obviněné se nachází osoba, vůči níž bylo zahájeno trestní stíhání. Právě předpoklad zahájeného trestního stíhání osoby násilné je nezbytným pro to, aby jí bylo možné uložit předmětné předběžné opatření.⁹⁶ Policejní orgán vydá usnesení o zahájení trestního stíhání, jehož opis doručí obviněnému, obhájci a státnímu zástupci.⁹⁷

⁸⁸ ČUHELOVÁ: *Předběžná opatření...*, s. 38.

⁸⁹ Tamtéž, s. 4, 53.

⁹⁰ ŠIMÁNOVÁ: In: GRIVNA a kol. *Oběti trestných činů. Komentář...*, s. 713.

⁹¹ TRNĚNÁ, Klára. In: SVOBODA a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních...*, s. 817.

⁹² Tamtéž.

⁹³ HAMUEÁKOVÁ, Klára, KŘIVÁČKOVÁ, Jana. In: SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav, BÍLÝ, Martin, HAMUEÁKOVÁ, Klára, KŘIVÁČKOVÁ, Jana, PIRK, Tomáš, SMOLÍK, Petr. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 761.

⁹⁴ RŮŽIČKA, Miroslav. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I (§1-156). Velké komentáře*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1244.

⁹⁵ §88b TŘ.

⁹⁶ § 32, TŘ.

⁹⁷ § 160, TŘ.

Dle § 88b odstavce druhého TŘ může být předběžné opatření uloženo obviněnému jen pokud je zde důvodná obava, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro kterou je stíhán, dokoná TČ, o nějž se pokusil, nebo vykoná TČ, který připravoval nebo kterým hrozil. Zároveň okolnosti také nasvědčují tomu, že spáchaný skutek naplňuje všechny znaky TČ a spáchal jej obviněný. Další podmínkou uložení předběžného opatření dle TŘ je, že účelu předběžného opatření nelze s ohledem na povahu a závažnost spáchaného TČ a osobu obviněného dosáhnout jinak. A konečně uložení předběžného opatření je potřeba k ochraně poškozeného, jež je fyzickou osobou.⁹⁸

V souvislosti s TČ dle § 199 TZ lze vnímat jako vhodný druh předběžného opatření, předběžné opatření dle § 88d a § 88j TŘ. Státní zástupce tak může obviněnému uložit, aby se nestýkal s poškozeným, osobami jemu blízkými nebo s jinými osobami, zejména svědky nebo aby neužíval, nadržel nebo nepřechoval alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky. Z dalších možných předběžných opatření, která však již obviněnému ukládá soud, připadá v úvahu zákaz vstoupit do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí a zdržovat se v takovém obydlí či zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě.⁹⁹

⁹⁸ RŮŽIČKA. In: ŠÁMAL a kol.: *Trestní řád I (§1-156)*..., s. 1244.

⁹⁹ MARTINKOVÁ, Milada, SLAVĚTÍNSKÝ, Vladan, VLACH, Jiří. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR – 2014* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, s. 73. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/414.pdf>.

4 Retributivní justice a restorativní řešení domácího násilí

V navazujících kapitolách se autorka zabývá účelem a nástroji retributivní a RJ v souvislosti s DN. Retributivní justice je charakterizována jako trestající či odplatná, naproti tomu RJ je chápána jako obnovující a nápravná.¹⁰⁰ Nástroje retributivní justice a RJ lze vzájemně kombinovat.¹⁰¹ Tyto dva systémy totiž nepředstavují protiklady.¹⁰²

4.1 Účel retributivní justice

Z pohledu retributivní justice je dle Válkové TČ útokem na zájmy státu.¹⁰³ Podle Šámala je v rámci retributivní justice TČ útokem na stát, při kterém dochází k poškození veřejných zájmů.¹⁰⁴ Také Hermann zdůrazňuje, že dle retributivního pojetí se na stát nahlíží jak na oběť TČ a zájmy skutečné oběti ustupují do pozadí. Trestá se tak primárně porušení zákona, nikoli porušení či ohrožení života nebo zdraví individuálně určené lidské bytosti.¹⁰⁵

Jak již bylo zmíněno výše, retributivní justice je justicí trestající. Trestem se pak rozumí prostředek státního donucení, který lze uložit výhradně pachateli TČ. Pomocí trestu je tak dosahováno účelu retributivní justice. Jen pachatele má postihnout újma s trestní sankcí spojená¹⁰⁶, přičemž trest je oprávněn uložit pachateli pouze soud.¹⁰⁷ Tímto je pachatel nejen formálně, ale též společensky odsouzen.¹⁰⁸ Ústavní soud zdůrazňuje, že „...*Smyslem a účelem trestu v nejobecnějším smyslu je ochrana společnosti před kriminalitou. Žádné jiné cíle trestem sledovat nelze*,...“¹⁰⁹.

Trest je přitom pachateli ukládán proto, aby byla společnost chráněna před pachateli TČ, a aby bylo zabráněno pachateli TČ v dalším páchání trestné činnosti. Uložením trestu má být pachatel převychováván a převychován k tomu, aby vedl řádný život. Uložení trestu má mít také odstrašující účinek ve vztahu k potenciálním pachatelům TČ. Společnost je takto uvědomována o tom, že páchání trestné činnosti je nežádoucí, a že spáchaní v zákoně taxativně vypočtených TČ podléhá příslušným sankcím (tzv. generálně preventivní účinek).¹¹⁰ Tedy účelem retributivní justice je

¹⁰⁰ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 23.

¹⁰¹ HERMANN, H. J., Donald. Restorative Justice and Retributive Justice: An Opportunity for Cooperation or an Occasion for Conflict in the Search for Justice. *Seattle Journal for Social Justice* [online], 2017, roč. 16, č. 1, s. 73. Dostupné z: <https://digitalcommons.law.seattleu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1889&context=sjsj>

¹⁰² VRÁBLOVÁ, Miroslava. Modely restorativnej justície v Európe. In: STRÉMY, Tomáš (Ed.). *Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie*. Praha: Leges, 2014, s. 102.

¹⁰³ VÁLKOVÁ, Helena. Retribuční justice-spravedlnost. In: HENDRYCH, Dušan a kol. *Právnícký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

¹⁰⁴ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád II. § 157 – 314s. Velké komentáře*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3507.

¹⁰⁵ HERMANN: *Restorative Justice and...*, s. 80 -81.

¹⁰⁶ JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 7. vydání. Praha: Leges, 2019, s. 399.

¹⁰⁷ Čl. 90, Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁸ JELÍNEK: *Trestní právo hmotné...*, s. 399.

¹⁰⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 23. dubna 1998, sp. zn. IV.ÚS 463/97 (N 47/10 SbNU 313).

¹¹⁰ KOPŘIVA, Marcela. Soudce v říši účelu trestu. *Trestněprávní revue*, 2020, č. 3, s. 129-134.

objasnit spáchaný TČ, pachatele tohoto TČ, resp. těchto TČ spravedlivě potrestat a současně tak zajistit ochranu společnosti před pachateli TČ.¹¹¹

4.2 Nástroje retributivní justice

Pro retributivní justici je charakteristický NTOS, který je upraven v § 55 TZ. V ustanovení § 55 TZ odstavce druhého zákonodárce zakotvil pro ukládání NTOS omezující podmínku, dle které je při ukládání NTOS nutno zohledňovat horní hranici trestní sazby odnětí svobody uvedenou v TZ za posuzovaný TČ. NTOS tak lze uložit pachateli v případě, že spáchal TČ, pro který TZ stanoví horní hranici trestní sazby odnětí svobody nepřevyšující 5 let pouze v případě, „...že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život...“¹¹².

Pokud je naplněna skutková podstata TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí dle § 199 TZ v jeho základní skutkové podstatě uvedené v odst. 1, lze pachateli uložit trest odnětí svobody ve výměře 6 měsíců až 4 let. V případě naplnění kvalifikovaných skutkových podstat uvedených v § 199 odstavci 2. a 3., lze pachateli uložit NTOS ve výši 2 až 8 let či 5 až 12 let.¹¹³ Vzhledem k tomu, co zákonodárce stanovil v § 55 odst. 2 TZ lze předpokládat, že v případě naplnění skutkové podstaty v § 199 odst. 1 TZ, se s ohledem na stanovenou horní hranici trestní sazby trestu odnětí svobody, tj. 4 roky, upřednostní uložení alternativních trestů. A uložit NTOS v případě naplnění skutkové podstaty v § 199 odst. 1 TZ bude možné pouze tehdy, pokud by uložení alternativního trestu nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život.

4.3 Účel restorativní justice

Cílem této kapitoly je vymezit účel RJ v případě DN. Vytyčeného cíle se autorka snaží dosáhnout prostřednictvím charakteristiky RJ, jejich základních principů a hodnot. Zehr vymezuje RJ jako proces, na kterém aktivně participují všichni ti, na jejichž životy měla trestná činnost pachatele dopad. RJ tak dává pachateli příležitost, aby maximální možnou měrou uzdravil ty vztahy, jež byly trestnou činností dotčeny. Účastníci společně identifikují újmy, potřeby a stanovují pachateli povinnosti a závazky.^{114 115}

¹¹¹ ZÁHORA, Jozef. Obet' domáceho násilia ako obzvlášť zraniteľná obet'. In: Polák, P. (ed.). *Kriminologické možnosti riešenia domáceho násilia. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 20. apríla 2017*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. s. 418.

¹¹² §55 TZ.

¹¹³ §199 TZ.

¹¹⁴ ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. 1. vydání. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci, 2003, s. 26.

¹¹⁵ Definici restorativní justice obsahuje také Doporučení Rady Evropy, jež RJ definuje jako „...jakýkoli proces, který umožňuje těm, kteří byli poškozeni trestným činem, a těm, kteří za tuto újmu zodpovídají, aby se v případě dobrovolného souhlasu aktivně zúčastnili vyřešení záležitostí vzniklých v důsledku trestného činu, za pomoci školené a nestranné třetí strany...“. Doporučení CM/Rec(2018)8 Výboru ministrů členským státům o restorativní justici ve věcech trestních, přijaté Výborem ministrů dne 3. října 2018. Dostupné z: https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2019-12/czech_cm-rec-2018-8-concerning-restorative-justice.pdf.

Definicemi RJ prostupují její základní principy. Mezi základní principy RJ se tedy řadí princip participace, nápravy újmy, dobrovolnosti, poradní a zdvořilý dialog, zohlednění potřeb a zájmů zúčastněných, zajištění jejich procesní rovnosti, společnou dohodu, odškodnění, reintegraci, úsilí dospět ke vzájemnému porozumění a vyvarování se dominanci.¹¹⁶ Obdobné těmto principům jsou také hodnoty řídící praxe RJ, které zdůrazňují nápravu způsobené újmy, respekt, dobrovolnost, inkluzi, posílení rolí účastníků, bezpečnost, odpovědnost a transformaci.¹¹⁷

Účelem RJ je náhrada způsobené újmy a obnova vztahů dotčených TČ. Přitom RJ zohledňuje potřeby všech přímých účastníků. Pomocí RJ tak mají být zjištěny příčiny a následky trestné činnosti. Na řešení následků konkrétní trestné činnosti se mohou společně a aktivně podílet přímí účastníci. RJ tak má vytvořit prostředí, které účastníkům participaci umožní. Aktivní participace účastníků znamená, že účastníci vedou dialog a společnými silami konstruují řešení, které je přijato jako jejich společné rozhodnutí.¹¹⁸

Obecně je tedy náhrada újmy jedním ze stěžejních prvků RJ. V případě DN mohou mít ale prvotní relevanci jiné prvky RJ. Osoba ohrožená může mít především zájem na tom, aby byla zajištěna její ochrana, včetně ochrany jejich dětí.¹¹⁹ Také otázka obnovy vztahů dotčených TČ se může jevit jako problematická. Dle klasického modelu RJ má pachatel příležitost omluvit se za své jednání, ujistit oběť, že se TČ již nebude opakovat. Oběť může pachateli sdělit své pocity a podělit se o svou bolest. V případě DN se však výše zmíněný scénář mezi osobou násilnou a osobou ohroženou odehrává, tak jak následují fáze cyklu DN.¹²⁰ Zehr proto zdůrazňuje, že využití RJ v případě DN bez stanovených pravidel a bez vhodného a odborného vedení může být škodlivé.¹²¹

4.4 Nástroje restorativní justice

Nástroje RJ lze rozlišovat na hmotněprávní alternativní opatření a procesní alternativní opatření, tj. odklony. Mezi hmotněprávní alternativní opatření patří alternativní tresty a alternativy k potrestání. Alternativními tresty jsou tresty nespojené s nepodmíněným odnětím svobody, přičemž alternativními tresty v užším pojetí rozumíme trest domácího vězení, obecně prospěšných prací, peněžitý trest, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody a podmíněné odsouzení trestu odnětí svobody s dohledem. Alternativu k potrestání pak představuje upuštění od potrestání a

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Úřad OSN pro drogy a kriminalitu. *Průvodce restorativními programy (druhé vydání). Edice příruček pro trestní justici* [online]. Vídeň: Organizace spojených národů, 2020. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Restorative_Justice_Handbook_-_Czech_Final.pdf.

¹¹⁸ MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. *Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 13.

¹¹⁹ STUBBS, Julie. Beyond apology?: Domestic violence and critical questions for restorative -justice. *Criminology & Criminal Justice* [online], 2007 roč. 7, č. 2, s. 171,172 [cit. 4. prosince 2021]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1748895807075570>.

¹²⁰ STUBBS, Julie. Domestic Violence and Women's Safety: Feminist Challenges,. In: STRANG, Heather, BRAITHWAITE, John (Ed.), *Restorative justice and family violence*, Cambridge University Press, 2002, s. 43.

¹²¹ ZEHR: *Úvod do restorativní...*, s. 9, 27.

podmíněné upuštění od potrestání s dohledem. Procesními alternativními opatřeními pak jsou podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, podmíněné odstoupení od trestního stíhání a narovnání.¹²² Shora uvedené členění je provedeno tak, jak jej uvádí Ščerba.

Masopust Šachová k zákonným procesním institutům obsaženým v trestním řádu řadí podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné odložení návrhu na potrestání, narovnání a dohodu o vině a trestu. Nadto však Masopust Šachová hovoří také o restorativních programech jako nástrojích RJ. Jako základní typy restorativních programů uvádí konferenci, kruhy a mediaci.¹²³ Podstatou těchto restorativních programů je asistovaný dialog.¹²⁴

V kontrastu s tímto je dělení Sotoláře, Púryho a Šámala. Dle zmiňovaných autorů se systém alternativního řešení trestních věcí dělí na alternativy v oblasti trestního práva (hmotněprávní, procesněprávní) a alternativní postupy směřující k řešení trestních věcí realizované mimo systém trestního práva. Jako alternativní postup směřující k řešení trestních věcí realizovaný mimo systém trestního práva uvádí zejména mediaci.¹²⁵ Mediace jako jeden ze základních typů restorativních programů mimo systém trestního práva nestojí. Mediace nemůže být jakkoli na újmu absence formálního zakotvení v základních předpisech trestního práva, neboť se v trestním řízení – a to ve všech jeho fázích¹²⁶ za splnění určitých podmínek může fakticky realizovat. Podrobnějšímu zkoumání mediace jako nástroje RJ s ohledem na její principy se autorka věnuje níže.

a) Charakteristika mediace v souvislosti s trestním řízením

Na tomto místě se autorka věnuje charakteristice mediace v souvislosti s trestním řízením. Následně autorka identifikuje odlišnosti mediace v trestním řízení a mediace v civilním řízení. Jak již bylo výše vysvětleno, TŘ pojem mediace neužívá. Tento legislativní nedostatek se zákonodárce snažil napravit v ZPMS, jež definuje mediaci ve svém § 2. Ustanovení § 2 odstavce druhého ZMPS představuje mediaci jako „...mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením...“.¹²⁷

Probační a mediační služba se snaží svou činností vytvářet předpoklady pro to, aby určitá trestní věc mohla být řešena v rámci některého ze zvláštních druhů trestního řízení.¹²⁸ Mediační proces

¹²² ŠČERBA: *Alternativní tresty...*, s. 30-32.

¹²³ MASOPUST ŠACHOVÁ: *Restorativní přístupy...*, s. 133.

¹²⁴ MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. Vztah restorativní justice k alternativám trestů aneb hledání podstaty restorativního konceptu. In: STRÉMY, Tomáš. (ed.). *Restorativna justica a systém alternativných trestov. Zbornik z medzinárodnej konferencie*. Praha: Leges, 2017. 1. vydání. s. 145.

¹²⁵ SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C.H. Beck, 2000. 1. vydání. S. 15 – 16.

¹²⁶ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s. 2011, s. 186, 187.

¹²⁷ §2 ZMPS

¹²⁸ §4 ZMPS

tak může předcházet vyřízení věci prostřednictvím odklonu.¹²⁹ Pro přípustnost mediace je nutné, aby daná trestní věc byla k mediaci vhodná. Přitom vhodnost věci k mediaci posuzují policejní orgán či státní zástupce. Pokud tedy příslušný orgán činný v trestním řízení vyhodnotí, že s ohledem na konkrétní okolnosti případu je mediace vhodná, vyrozumí o tom Probační a mediální středisko. Mediace se však může konat nejen na základě podnětu příslušných orgánů činných v trestním řízení, ale také zejména z podnětu samotného obviněného či poškozeného. Pokud i přes přání obviněného či poškozeného orgány činné v trestním řízení shledají, že věc není k mediaci vhodná, mediace se konat nebude.¹³⁰

Mediace uskutečňovaná v civilním řízení má odlišnou povahu. Spáchání TČ totiž mimo jiných důsledků vede k tomu, že se příslušné osoby dostávají do pozice pachatele a oběti, případně osoby poškozené. Tyto osoby tak nemají stejné právní postavení jako je tomu u mediace v civilních věcech. V civilní mediaci se strany nezabývají zadostiučiněním, omluvou, odpuštěním, emocionálními aspekty apod.¹³¹

b) Principy mediace

Zde se autorka věnuje základnímu vymezení principů mediace. Následně se zabývá porovnáním vybraných principů mediace s principy RJ, přičemž za cíl této podkapitoly si autorka stanovila posouzení důvodnosti zařazení mediace k nástrojům RJ.

V odborné veřejnosti není na jednotném pojetí principů mediace shoda. Holá uvádí mezi principy mediace „...dobrovolnost, důvěrnost, nestrannost, změnu soupeření na spolupráci, převzetí zodpovědnosti, orientaci na budoucnost, akceptaci odlišností, svobodu rozhodování a hledání nových možností...“.¹³² V další publikaci Holá kromě výše uvedených zmiňuje principy jako jsou důvěra, pochopení odlišností a neutralita.¹³³ Plamínek pracuje s principem dobrovolnosti, podpory, důvěry, tolerance, nehodnocení, rozhodování, odpovědnosti, nestrannosti, změny, budoucnosti, tvorby a vzorovosti.¹³⁴ Surma také zdůrazňuje princip dobrovolnosti, důvěrnosti, nezávislosti, neutrality a nestrannosti mediátora, princip rovnosti stran a jejich spolupráce.¹³⁵ Gren

¹²⁹ ŠČERBA: *Alternativní tresty...*, s. 48.

¹³⁰ §4 ZMPS.

¹³¹ KARABEC, Zdeněk. Koncept restorativní justice. In: KARABEC, Zdeněk (eds.). *Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 11.

¹³² HOLÁ, L., HRNČÍŘÍKOVÁ, M. *Mimosoudní metody řešení sporů*. Praha: Leges, 2017. 1. vydání. S. 91-92.

¹³³ HOLÁ, L. *Mediace v teorii...*, s. 53-59.

¹³⁴ PLAMÍNEK, Jiří. *Mediace. Nejúčinnější lék na konflikty*. Praha: Grada Publishing, a. s. 2013. 1. vydání. S. 62.

¹³⁵ SURMA, L. The Impartiality and Independence of the Mediator as Principles of the Mediation Procedure - 2015 [online]. *The Union of Mediators in Saratov* [cit. 6. listopadu 2021]. Dostupné z: <http://sarprofmediator.ru/novosty/bespristrastnost-inezavisimost-mediatora-kak-principy-provedeniya-procedury-mediacii.html>.

doplňuje princip dostupnosti a dispozivity.¹³⁶ Autorka dále pracuje s principy tak, jak je vymezuje Holá.

- *Princip dobrovolnosti*

Princip dobrovolnosti nalezneme jak mezi základními principy mediace, tak mezi základními principy RJ. Princip dobrovolnosti mediace reflektuje zákonodárce v případě mediace v trestním i v civilním řízení. Dle § 2 odst. 2 ZMPS lze mediaci provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.¹³⁷ Dle § 100 odst. 2 OSŘ může předseda senátu nařít účastníkům první setkání s mediátorem, pokud je to účelné a vhodné.¹³⁸ Účastníci tak mají povinnost kontaktovat mediátora a setkat se s ním. Povinností účastníků však není posléze dohodu o mediaci uzavřít.¹³⁹

- *Nestrannost a neutralita*

Byť z konstatování Braithwaita plyne, že v mediaci konané v případě DN mezi intimními partnery mediátor nezůstává neutrální a nestranný, je tato otázka problematická.¹⁴⁰ Problematickými se dle odborné literatury jeví, jak zachování principu nestrannosti a neutrality, tak také jejich modifikace. Zachází-li mediátor se stranami v nerovném postavení nestranně, tj. ve smyslu stejně, vede nespravedlivý proces, protože osoba ohrožená a osoba násilná nejsou v rovném postavení. Na druhou stranu zohledňuje-li mediátor ve svém přístupu existující nerovnost stran, a tedy zachází s každou ze stran odlišně, nedodrží jeden ze základních principů mediace, tj. nestrannost.¹⁴¹

Autorka se přiklání k názoru, jež zastává Goodig, dle níž pod pojmem spravedlivý či nestranný přístup v případě DN nelze rozumět rovný přístup k osobě ohrožené a násilné. V kontextu mediace tak spravedlnost znamená požadavek, aby se stranami sice bylo zacházeno nestranně, ale za současného zohlednění a respektu k odlišnostem, které mezi stranami fakticky existují. Pokud by mediátor se stranami zacházel naprosto stejně za situace, kdy jsou v nerovném postavení – což je v případě DN dáno, neoprávněně by zvýhodňoval osobu násilnou.¹⁴²

¹³⁶ GREN, Natalia, M. The Principles of Mediation. *The Journal of Eastern European Law*. [online]. 2016, roč. 2016. č. 24., s. 75-79. [cit. 6. listopadu 2021]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/jeeul2016&i=153>.

¹³⁷ § 2 ZMPS.

¹³⁸ § 100 OSŘ.

¹³⁹ SVOBODA, Karel. In: SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 497–498 marg. č. 3-10.

¹⁴⁰ BRAITHWAITE, John, et al. *Accountability and responsibility through restorative justice. Public accountability: Designs, dilemmas and experiences*, nakladatelství neuvvedeno, 2006, s. 35,36.

¹⁴¹ BRANDON, Mieke; FIELD, Rachael. An Analysis of the Complexity of Power in Facilitative Mediation and Practical Strategies for Ensuring a Fair Process [online]. *Arbitrator and Mediator*, březen 2020, s. 39. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Mieke-Brandon/publication/345356941_An_Analysis_of_the_Complexity_of_Power_in_Facilitative_Mediation_and_Practical_Strategies_for_Ensuring_a_Fair_Process/links/617099f8750da711ac61e00c/An-Analysis-of-the-Complexity-of-Power-in-Facilitative-Mediation-and-Practical-Strategies-for-Ensuring-a-Fair-Process.pdf

¹⁴² GOODING, Michelle, Nena. *Mediation and domestic violence: well „sutured“ or perpetuating crime*. Law faculty Victoria University of Wellington. 1. vydání, s. 40-41.

- *Převzetí zodpovědnosti*

Holá v případě mediace v trestních věcech hovoří o další dimenzi principu zodpovědnosti. Aby se mediace v trestním řízení mohla uskutečnit, je potřeba, aby pachatel přijal plnou zodpovědnost za čin, který spáchal.¹⁴³ Zde předpokládané přijetí zodpovědnosti ze strany pachatele tedy koresponduje s podstatným znakem RJ, a to takovým, že pachatel uznává svou vinu a lituje svého činu.¹⁴⁴ Navíc je odpovědnost stran podpořena tím, že jsou to právě dotčené strany, kdo společně rozhodne o způsobu potrestání osoby násilné a/nebo o odpovídající náhradě újmy osobě ohrožené.¹⁴⁵

- *Orientace na budoucnost a změna soupeření na spolupráci*

Mediace je orientovaná do budoucnosti. Co nastalo v minulosti má význam jen ve vztahu k přítomnosti a budoucnosti.¹⁴⁶ Podstatou RJ je umožnit stranám, aby vyjádřily své pocity, prezentovaly předmětnou konfliktní událost z jejich úhlu pohledu. V ideálním případě mohou dospět k dohodě o náhradě újmy způsobené TČ a odpovědnosti osoby násilné.¹⁴⁷

Mediační princip spočívající ve změně soupeření na spolupráci je pak totožný s principem, na němž si zakládá také RJ. RJ dosahuje svých cílů prostřednictvím kooperace, na které participují všichni účastníci.¹⁴⁸ Tento princip je tedy totožný jak pro mediaci, tak pro RJ.

Z výše uvedeného plyne, že principy RJ a vybrané principy mediace jsou mnohdy postaveny na obdobném či stejném ideovém základě. Principy mediace a RJ se tak vzájemně prolínají a doplňují. Z této skutečnosti autorka dovozuje, že je důvodné také mediaci řadit mezi nástroje RJ.

¹⁴³ HOLÁ, Lenka, HRNČÍŘIKOVÁ, Miluše. *Mimosoudní metody řešení sporů*. 1. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 92-93.

¹⁴⁴ PRICE, Marty. Personalizing Crime- Mediation Produces Restorative Justice for Victims and Offenders." *Dispute Resolution Magazine* [online], 2000, roč. 7, č. 1, s. 8-11 [cit. 5. prosince 2021]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/disput7&i=8>.

¹⁴⁵ WENZEL, Michael, OKIMOTO, Tyler. G., FEATHER, Norman T., & PLATOW, Michael. J. Retributive and restorative justice. *Law and human behavior* [online], 2008, roč. 32, č. 5, s. 378 [cit. 22. prosince 2021]. Dostupné z: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s10979-007-9116-6.pdf>.

¹⁴⁶ HOLÁ: *Mediace v teorii...*, s. 56-57.

¹⁴⁷ WENZEL: *Retributive and restorative...*, s. 376.

¹⁴⁸ MASOPUST ŠACHOVÁ: *Restoratívni přístupy...*, s. 10.

5 Mediace jako nástroj restorativního řešení v případech domácího násilí

Tato kapitola pojednává o mediaci jako o nástroji restorativního řešení v případech DN. Níže uvedené podkapitoly jsou z hlediska svého obsahu členěny na dvě části. Nejdříve je příslušná problematika pojata obecně, následně je zkoumána vzhledem k fenoménu DN, resp. k TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí tak, jak jej nalezneme upravený v § 199 TZ.

5.1 Účastníci mediace a jejich ochrana

V této podkapitole se autorka věnuje obecnému vymezení účastníků mediace. Následně autorka pojednává o účastnících mediace v trestním řízení, a dále o účastnících mediace v případě výskytu DN. Poté se zabývá také ochranou účastníků mediace.

Mediace má osobní charakter a zakládá se tak na osobní účasti stran. Proto není možné, aby se mediačního jednání účastnili pouze právní zástupci stran.¹⁴⁹ Fakultativně se mohou mediace účastnit také konzultanti, jiní odborníci, instituce nebo osoby, jež byly konfliktem zasaženy nepřímě.¹⁵⁰ Je na mediátorovi, aby zhodnotil, zda je účast dalších osob na mediaci vhodná.¹⁵¹

V souvislosti s mediací v trestním řízení se lze v zahraniční literatuře setkat s označením mediace mezi obětí a pachatelem („victim-offender mediation“).¹⁵² Také dle české právní úpravy jsou vedle mediátora účastníky mediace v trestním řízení poškozený a pachatel, jež jsou současně stranami mediace.¹⁵³ I v rámci mediace v trestním řízení je kladen důraz na aktivní participaci oběti - poškozeného a pachatele - obviněného, protože schopnost stran participovat a podílet se tak na řešení problému je předpokladem pro to, aby mohlo být dosaženo účelu RJ.¹⁵⁴

V případě mediace konané za situace, kdy je dotčen IPV DN, je vhodné, aby v mediaci vystupovali mediátoři dva, a to muž a žena.¹⁵⁵ V případě DN mezi stranami mediace připadá v úvahu také účast podpůrce („Support persons“). Podpůrcem může být rodič nebo jiný příbuzný,

¹⁴⁹ MEŠKOVÁ, Elena, ŠIŠKOVÁ, Tatjana, VALEŠ, František. Zástupce účastníka při mediaci – úskalí platné právní úpravy z pohledu mediátorů a návrh de lege ferenda. *Epravo.cz digital* [online], 2015, roč. 2015, č. 11, [cit. 22. prosince 2021]. Dostupné z: <https://tablet.epravo.cz/11-2015/tema-vydani-zastupce-ucastnika-pri-mediaci-uskali-platne-pravni-upravy-z-pohledu-mediatoru-a-navrh-de-lege-ferenda/>.

¹⁵⁰ HOLÁ: *Mediace v teorii...*, s. 82-84.

¹⁵¹ ZUMETA, Zena. Styles of mediation: Facilitative, evaluative, and transformative mediation. *National Association for Community Mediation Newsletter* [online], 2000, roč., č., s. neuvedeno [cit. 22. prosince 2021]. Dostupné z: <https://www.mediate.com/articles/zumeta.cfm>.

¹⁵² PTACEK, James. Research on restorative justice in cases of intimate partner violence. In: RENZETTI, Claire, FOLLINGSTAD, Diane, COKER, Ann. (eds.). *Preventing intimate partner violence. Interdisciplinary perspectives*. Great Britain: CPI Group (UK) Ltd, 2017, s. 160.

¹⁵³ ŠÁMAL, Pavel. Uplatnění mediace v trestním řízení. In: HOLÁ, Lenka (eds.). *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2013, s. 276.

¹⁵⁴ GERKIN, Patrick M. Participation in Victim—Offender Mediation: Lessons Learned From Observations. *Criminal Justice Review* [online], 2009, roč. 34, č. 2, s. 228, 230 [cit. 22. prosince 2021]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0734016808325058>.

¹⁵⁵ ZAKOUŘILOVÁ, Eva. Mediace v domácím násilí mezi rodiči. In: HOLÁ, Lenka., MALACKA, Michal. a kol.: *Mediace a reflexe jejich aktuálních trendů*. Praha: Leges, 2014, s. 377.

nový partner, nový manžel, kamarád či jakákoli jiná osoba, které osoba ohrožená důvěřuje. V postavení podpůrce také může vystupovat například advokát nebo zaměstnanec azylového domu. Je vhodné, aby na možnost účasti podpůrce, upozornil mediátor také osobu násilnou.

Další osobou, která dle zahraniční literatury může participovat na mediaci je opatrovník („Guardians Ad Litem“). Tímto se rozumí osoba, kterou jmenuje soud proto, aby v průběhu mediačního jednání hájila nejlepší zájmy dítěte. Mediaci konané v případě DN se může účastnit také právní zástupce stran.¹⁵⁶ Zakouřilová spatřuje v účasti právních zástupců stran přínos, zejména pro osobu ohroženou. Nejeví se však jako vhodné, aby se mediace účastnil jen právní zástupce osoby násilné. V úvahu připadá též účast např. sociálního pracovníka, pracovníka intervenčního centra, psychologa, finančního poradce, nebo jiné osoby zajišťující podporu oběti či účast dítěte.¹⁵⁷ Účast dítěte na mediaci je vždy nutno posuzovat s přihlédnutím k individuálním okolnostem případu. Je potřeba zohlednit, že děti se chtějí spolupodílet na rozhodování o jejich budoucnosti.¹⁵⁸

Ochraně účastníků, zejména osoby ohrožené, je třeba věnovat pozornost nejen v průběhu mediačního jednání, ale také před jeho zahájením a po jeho skončení. Je nutno zajistit bezpečný příchod a odchod účastníků mediace, kdy je zpravidla vhodnou organizací zajištěno, aby časy příchodu a odchodu obou účastníků byly odlišné. Jako první se tak do místa určení dostaví osoba násilná teprve poté osoba ohrožená.¹⁵⁹ Dle zahraniční literatury se lze setkat také s praxí, že se při příchodu strany z bezpečnostních důvodů podrobují kontrole detektorem kovu.¹⁶⁰ Osoba ohrožená je ihned po příjezdu usazena do oddělené místnosti. Přestávky mezi jednáními jsou organizovány tak, aby nedocházelo ke kontaktu mezi stranami mediace.¹⁶¹ Během mediačního jednání musí být zajištěna možnost přivolání okamžité pomoci. Po skončení mediace přednostně odchází osoba ohrožená, poté osoba násilná. Je také možné zajistit policejní doprovod osoby ohrožené. Adresa osoby ohrožené zůstává před osobou ohrožující utajena.¹⁶² A východ musí být jasně označen.¹⁶³

¹⁵⁶ APPLGATE, Amy G., et al. Preparing mediators to mediate cases reporting high IPV in a randomized controlled trial: The importance of a mediation manual, training, and consultation. *Family Court Review* [online], 2021, roč. 59, č. 4, s. 732 [cit. 22. prosince 2021]. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/fcre.12605>.

¹⁵⁷ ZAKOŮŘILOVÁ: *Mediace v domácím...*, s. 376.

¹⁵⁸ HOLÁ, Lenka. Possibilities and limits of mediation in cases of violence between parents. In: *Dny práva - 2010 – Days of law, Brno, 2010*. [online]. Brno: Masaryk University, 2010 [cit. 7. listopadu 2021]. Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/>.

¹⁵⁹ ZAKOŮŘILOVÁ: *Mediace v domácím...*, s. 375.

¹⁶⁰ GUION, Donna. Domestic violence and mediation. *Texas Wesleyan Law Review* [online], 2008, roč. 15, č. 3, s. 545 [cit. 7. listopadu 2021]. Dostupné z: https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/twlr15&div=25&g_sent=1&casa_token=&collection=journals.

¹⁶¹ APPLGATE: *Preparing mediators...*, s. 731.

¹⁶² ZAKOŮŘILOVÁ: *Mediace v domácím...*, s. 375.

¹⁶³ GUION: *Domestic violence...* s. 545.

Ochrana je posílena také tím, že je před zahájením mediačního jednání proveden screening. Za pomoci tohoto postupu lze vysledovat, zda se v IPV vyskytovalo DN a jaké bylo intenzity. Pomocí screeningu je také možné zjistit, zda je konkrétní případ k mediaci vhodný.¹⁶⁴ Bezpečnost lze zvýšit také specifickým uspořádáním průběhu mediačního jednání. Lze jej vést například kyvadlově, v oddělených místnostech (tzv. caucus), prostřednictvím telefonu¹⁶⁵ či online. Pod termínem online mediace si lze představit emailovou korespondenci, chattování nebo videokonferenci, která simuluje standardní mediační jednání. V praxi se nyní vyskytuje i hybridní forma mediace, která kombinuje prvky online mediace s prvky běžné mediace založené na osobním setkání.¹⁶⁶ Níže se autorka v souvislosti s DN zabývá kyvadlovou mediací a mediací konanou prostřednictvím videokonference.

Kyvadlová mediace („shuttle mediation“): Pro kyvadlovou mediaci je charakteristická fyzická separace stran mediace. Strany mediace se v době mediačního jednání nachází ve stejné budově, ale jsou usazeny v odlišných oddělených místnostech („caucus“). Místnosti se nachází v dostatečné vzdálenosti, tak aby bylo zaručeno, že strany vzájemně svou komunikaci v průběhu mediace neuslyší. Mediátor „pendluje“ („shuttle“) mezi stranami mediace. Ujasňuje stranám záležitosti, které je potřeba vyjednat a předkládá stranám návrhy.¹⁶⁷

Videokonference („videoconferencing mediation“): Koná-li se mediace prostřednictvím videokonference, dochází k přímému kontaktu mezi stranami. Strany se vzájemně vidí na videoobrazovce, ale nejsou fyzicky přítomny. Mediátor s každou stranou soukromě komunikuje, aby zjistil, zda si některá ze stran nepřeje ukončit vizuální či zvukový kontakt.¹⁶⁸

5.2 Mediační styly

Přestože v odborné literatuře existují podrobná pojednání o příslušných mediačních stylech, nelze s jistotou říci, který z mediačních stylů je v posuzovaném případě nejvhodnější. Pokud tedy nelze stanovit, který z mediačních stylů je nejvhodnější, pak je pro mediátora prakticky přínosné mít povědomí o každém z nich. Mediátor by totiž měl být schopen na nastalou situaci, fázi mediace nebo potřebu klientů reagovat pružně a v případě potřeby uplatnit příslušný mediační styl.¹⁶⁹ V této

¹⁶⁴ LANDRUM, Susan. The ongoing debate about mediation in the context of domestic violence: A call for empirical studies of mediation effectiveness. *Cardozo Journal of Conflict Resolution* [online], 2011, roč. 12, č. 425, s. 425. [cit. 7. listopadu 2021]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2416889.

¹⁶⁵ LANDRUM: *The ongoing debate...*, s. 441.

¹⁶⁶ ROGERS, Sarah. Online Dispute Resolution: An option for mediation in the midst of gendered. *Ohio State Journal on Dispute Resolution* [online], 2009, roč. 24, č. 2, s. 360, 369 [cit. 7. listopadu 2021]. Dostupné z: https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/ohjdpr24&div=16&g_sent=1&casa_token=&collection=journals#.

¹⁶⁷ APPLGATE: *Preparing mediators...*, s. 730.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 731.

¹⁶⁹ HOLÁ: *Mediace v teorii...*, s. 106.

kapitole tak autorka vymezuje, co se rozumí mediačním stylem a dále charakterizuje základní mediační styly.

Mediačním stylem se v odborné literatuře rozumí přístup mediátora k mediaci¹⁷⁰ nebo také model, dle něhož dané mediační jednání probíhá,¹⁷¹ a v rámci kterého jsou užívány specifické nástroje mediace.¹⁷² Dnes se v praxi uplatňuje mediace facilitativní, evaluativní, transformativní a narativní,¹⁷³ či její hybridní formy.¹⁷⁴ Výše zmiňované přístupy Lindena nejsou jediné možné, kupříkladu Boule k nim řadí také mediaci terapeutickou. Lze se setkat také s vymezením, jež přináší Bush a Folger, kteří dělí modely mediace dle ideologie. Rozlišují tak modely mediace, kde podstatou je vyřešení problému, záležitosti vztahu či nastolení harmonického stavu.¹⁷⁵ Autorka níže vychází z dělení tak, jak jej užívá Linden.

Facilitativní přístup

V rámci facilitativního přístupu mediátor postupuje tak, aby zúčastněným stranám mediace usnadňoval komunikaci, potažmo proces nalézání řešení problému.¹⁷⁶ Přitom proces hledání řešení problému je založen na tom, že se pojmenuje společný zájem, resp. společné zájmy stran. To, co strany chtějí reprezentuje úroveň pozic. Kdežto na úrovni zájmů se hledá důvod, proč strany chtějí právě to, co chtějí. Mediátor tak pracuje nejen s patrnými pozicemi stran, ale také s pod povrchem skrytými zájmy.¹⁷⁷

Evaluativní přístup

Evaluativní mediace je mediačním přístupem, v němž mediátor vystupuje jako odborník na určitou oblast. Mediátor je tak schopen předpovědět, jak by záležitost stran mediace byla s největší pravděpodobností vyřešena v případném soudním řízení, probíhalo-li by. Více než zkoumáním potřeb a zájmů stran se tak věnuje hodnocení pozic stran a nalézání právně vykonatelného řešení.

¹⁷⁰ LENGHARTOVÁ, Hana, ŠTANDERA, Jan. „Advokátní“ mediace na vzestupu. *Bulletin-advokacie.cz* [online], 2015, roč. 28, č. 4, s. 30-31 [cit. 19. listopadu 2021]. Dostupné z: http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2015/BA_04_2015_web.pdf.

¹⁷¹ HOLÁ, HRNČÍŘIKOVÁ: *Mimosoudní metody...*, s. 101.

¹⁷² HOLÁ: *Mediace v teorii...*, s. 104.

¹⁷³ LINDEN, John. Mediation Styles: The Purists vs. The „Toolkit“ [online]. Mediate.com, datum publikování neuveden [cit. 19. listopadu 2021]. Dostupné z: <https://www.mediate.com/articles/linden4.cfm#bio>.

¹⁷⁴ ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Facilitativní mediace - Řešení konfliktu prostřednictvím mediátora* [online], Metodický portál: Články, rvp.cz 5. 3. 2013, [cit. 2021-11-19]. Dostupný z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/s/17109/facilitativni-mediace---reseni-konfliktu-prostrednictvim-mediatora.html>.

¹⁷⁵ ALEXANDER, Nadja. The mediation metamodel: Understanding practice. (2008). *Conflict Resolution Quarterly* [online], 2006, roč. 26, č. 1, s. 99, 98 [cit. 25. prosince 2021]. Dostupný z: https://ink.library.smu.edu.sg/sol_research/1863

¹⁷⁶ SALMINEN, Kirsikka. Mediation and the Best Interests of the Child from the Child Law Perspective. In: NYLUND, Anna, ERVASTI, Kaijus, ADRIAN, Lin (eds.). *Nordic mediation research*. Cham: Springer International Publishing AG, 2018, s. 214-215.

¹⁷⁷ COHEN, P. Steven. *Focusing On Interests Rather Than Positions -- Conflict Resolution Key* [online]. mediate.com, [cit. 24. prosince 2021]. Dostupné z: <https://www.mediate.com/articles/tnsc.cfm#>.

V rámci evaluativního přístupu může tedy také mediátor navrhnout možná právní řešení, která by však obstála jak mezi stranami, tak před soudem.¹⁷⁸

Narativní přístup

Narativní mediace je přístup, který se zformoval v rámci transformativního přístupu. Jedná se o formu terapeutické mediace. Pro narativní mediaci je charakteristické přísné dodržování postupu a uplatňování prvků narativní terapie. Smyslem narativní mediace je dát stranám prostor, aby v bezpečném prostředí přednesly své příběhy, pomoci jim rozčlenit prožitý příběh a dát jim tak prostor pro tvorbu nové reality a nových životních scénářů. Zde se však v rámci mediace strany větší měrou dotýkají také minulosti. Může tak docházet k obviňování a větší kumulaci emocí.¹⁷⁹

Transformativní přístup

Transformativní přístup klade důraz především na přeměnu konfliktu, včetně změny postoje, s jakým strany ke konfliktu přistupují. Změna postoje má strany dovést k uvědomění, že řešení konfliktu je v jejich moci (tzv. zmocnění, z angličtiny „empowerment“)¹⁸⁰ za současného pochopení samotného konfliktu. Zmocněním se zde dle Bushe a Foglera chápe stav, kdy jednotlivec znovu získá pocit vlastní hodnoty, síly a schopnosti vypořádat se s jeho životní situací. K problémům druhých pak má přistupovat empaticky, a tedy s pochopením.¹⁸¹ Transformativní přístup tedy spočívá ve výchovném vlivu mediace na účastníky¹⁸² a představuje východisko pro osobu ohroženou, protože jí dává prostor, aby samu sebe přestala vnímat jako oběť.¹⁸³ Transformativní přístup také představuje příležitost pro osobu násilnou. Tato může v průběhu setkání pochopit následky svého násilného jednání a získat pocit, že ke konfliktu lze přistupovat jiným způsobem.¹⁸⁴

¹⁷⁸ NÉMETH, Viktor. The Evolution and Communicational Aspects of Mediation. *Belügyi Szemle* [online], 2020, roč. 68, č. 3, s. 96-97 [cit. 25. prosince 2021]. Dostupné z: <https://ojs.mtak.hu/index.php/belugyiszemle/article/view/4856/3813>

¹⁷⁹ ALEXANDER: *The mediation metamodel...*, s. 118.

¹⁸⁰ Zmocněním se rozumí přístup, který se soustřeďuje na posilování pravomocí, zvyšování duchovní, politické, společenské, ekonomické nebo rozhodovací síly lidí nebo institucí. V souvislosti s restorativní justicí je pak podstatou konceptu zmocnění to, že s poškozeným/obětí a obviněným/pachatelem již není zacházeno jako s pouhými objekty, ale jako s aktivními řešiteli své životní situace. Tento přístup tak podporuje využití celkového potenciálu člověka a dává tak prostor pro uplatnění schopností, dovedností, znalostí, zájmů, energie, osobních předpokladů apod. HOLÁ, Lenka. Koncept zmocnění v kontextu restorativní justice. In: ŠČERBA, Filip. (ed.). *Kriminologické dny 2018. Sborník z VI. ročníku mezinárodní konference Kriminologické dny pořádaný ve dnech 18.–19. 1. 2018 Českou kriminologickou společností ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci*. 1. vydání. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2018, s. 367-368.

¹⁸¹ LAVI, Dafna. The Promise of (Transformative) Mediation: The Transformative Model in Divorce Cases Involving Violence. *Ohio State Journal on Dispute Resolution* [online]. 2020, roč. 36, č. 1, s. 68, 69 [cit. 20. listopadu 2021]. Dostupné z: https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/ohjdpr36&div=6&g_sent=1&casa_token=&collection=journals.

¹⁸² GOODING: *Mediation and domestic...*, s. 10.

¹⁸³ FRANZ, Patricia L. Habits of a Highly Effective Transformative Mediation Program. *Ohio State Journal on Dispute Resolution* [online], roč. 13, č. 3, 1998, s. 1060 [cit. 21. listopadu 2021]. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/ohjdpr13&i=1055>.

¹⁸⁴ Tamtéž.

5.3 Mediační dohoda

V následující podkapitole se autorka věnuje charakteristice mediační dohody. V diplomové práci se autorka věnuje mediaci v trestním řízení. Problematiku mediace v trestní oblasti upravuje ZMPS.¹⁸⁵ Avšak v ZPMS není obsažena definice mediační dohody, pracuje na tomto místě autorka také se ZM.

Dle § 2 písm. f) ZM se mediační dohodou rozumí písemná dohoda stran konfliktu uzavřená v rámci mediace a upravující mezi nimi práva a povinnosti.¹⁸⁶ Na mediační dohodu lze tedy nahlížet jako na dvoustranné či vícestranné právní jednání, které musí splňovat obecné náležitosti právního jednání. Na mediační dohodě participují všechny strany konfliktu. Mediátor však stranou mediační dohody není. Problematice účastníků mediace se autorka blíže věnuje v kapitole 5.2. Mediační dohoda musí být uzavřena v písemné formě a dále je vyžadováno, aby obsahovala podpisy stran, podpis mediátora a označení dne, kdy strany mediační dohodu uzavřely.¹⁸⁷

Předmět mediační dohody

Mediaci lze vést ve dvou svou povahou odlišných řízeních, a sice v civilním a v trestním řízení.¹⁸⁸ Autorka nejprve přistupuje k vymezení předmětu mediační dohody v trestním řízení, následně se věnuje vymezení předmětu mediační dohody v civilním řízení. Autorka předkládá negativní vymezení předmětu mediace, posléze tak jeho vymezení pozitivní. Přitom předmět mediace je vymezován v kontextu DN, resp. TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí dle § 199 TZ.

V rámci mediace v trestním řízení nemůže být posuzována otázka viny a trestu, zde konkrétně za spáchání TČ dle § 199 TZ,¹⁸⁹ protože o této otázce je na základě ústavního zmocnění v článku 90 Ústavy oprávněn i povinen rozhodovat pouze soud. Jen „...soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.“¹⁹⁰ Tedy konečné rozhodnutí v dané věci činí věcně a místně příslušný soud, nikoli mediátor. V přípravném řízení tak však smí činit i státní zástupce.¹⁹¹ V rámci mediace konané v trestním řízení může osoba poškozená pachatelem sdělit, co TČ způsobil a pachatel má takto

¹⁸⁵ GRYGAR, Jiří. *Zákon o mediaci a související předpisy s komentářem a vzory. Podle stavu k 1. 1. 2014*. Praha: Leges, 2014, s. 12.

¹⁸⁶ § 2 písm. f) ZM.

¹⁸⁷ HÁJKOVÁ, Šárka. In: DOLEŽALOVÁ, Martina, HÁJKOVÁ, Šárka, POTOČKOVÁ, Dana, ŠTANDERA, Jan. *Zákon o mediaci. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 36.

¹⁸⁸ GOODING: *Mediation and domestic...*, s. 29.

¹⁸⁹ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha, 2018. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Vedoucí práce Jelínek, Jiří., s. 14.

¹⁹⁰ Čl. 90 Ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

¹⁹¹ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel, GRIVNA, Tomáš, NOVOTNÁ, Jaroslava, PÚRY, František, RŮŽIČKA, Miroslav, ŘÍHA, Jiří, ŠÁMALOVÁ, Milada, ŠKVAIN, Petr. *Trestní řád I, II, III*. [online databáze] 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 4516, aktualizováno k 27. 2. 2022 1060 [cit. 27. února 2022]. Dostupné z: databáze beck-online.cz.

příležitost k omluvě.¹⁹² Osoba poškozená má zde mít příležitost, aby se zbavila nejistoty, strachu, rozhořčení, ale také má právo na náhradu újmy.¹⁹³ Předmětem mediace zde tedy může být nejen způsob náhrady újmy, ale také to, jak zabránit další újmě.¹⁹⁴

Mediace může intimním partnerům pomoci k tomu, aby se dohodli na úpravě poměrů nezletilého dítěte, které nenabýlo plné svéprávnosti pro dobu po rozvodu a také k tomu, aby dohodli na úpravě svých majetkových poměrů a bydlení. Za doložení těchto dohod soudu a za splnění dalších předpokladů nesporného rozvodu stanovených v § 757, soud ve věci rozhodne rozsudkem o rozvodu manželství bez toho, aniž by zkoumal příčiny rozvratu manželství.¹⁹⁵

Gooding nicméně zdůrazňuje, že přednostně je potřeba řešit DN, v kontextu českého právního řádu tedy spáchání TČ dle §199 TZ. Sekundární povahu pak mají záležitosti spadající do civilního řízení.¹⁹⁶ Předmětem mediace, resp. mediace dohody v trestním řízení jsou tedy jiné záležitosti než ty záležitosti, o kterých může být jednáno v rámci mediace v civilních rodinných věcech. Předmětem mediace v trestním řízení je stěžejně otázka náhrady újmy způsobené TČ, kdežto předmětem mediace civilní, rodinné mediace je otázka vypořádání majetku, případně otázky spojené s péčí o děti.

Nerovnováha sil a dosažení mediace dohody

Krieger tvrdí, že výskytem DN je v IPV založena nerovnováha sil, přitom tato nerovnováha stranám znemožňuje kooperaci.¹⁹⁷ Brandon a Field také vycházejí z toho, že existence DV v IPV staví strany do nerovného postavení. Avšak jsou toho názoru, že nelze předpokládat, že existující nerovnost sil vždy vyústí v nespravedlivou dohodu. Spíše je potřeba zkoumat, zda i přes nerovnost sil, jsou spolu strany mediace schopny vyjednávat.¹⁹⁸ Proto na všechny případy dotčené DN nelze nahlížet jako na k mediaci nevhodné a jako takové je považovat za případy, jež jsou z mediace

¹⁹² SCHEINOST, Miroslav. Česká veřejnost a sankční politika. In: STRÉMY, Tomáš (Ed.). *Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie*. Praha: Leges, 2014, s. 46.

¹⁹³ ŠÁMAL: *Uplatnění mediace...*, s. 285.

¹⁹⁴ JONAS-VAN DIJK, Jiska, et al. Victim–offender mediation and reduced reoffending: Gauging the self-selection bias. *Crime & Delinquency* [online] 2019, roč. 66, č. 6-7, s. 950 [cit. 13. února 2022]. Dostupné z: http://www.antonioacasella.eu/restorative/Jonas-vanDijk_2020.pdf.

¹⁹⁵ §757 OZ.

¹⁹⁶ GOODING: *Mediation and domestic...*, s. 29, 50.

¹⁹⁷ KRIEGER, Sarah. The Dangers of Mediation in Domestic Violence Cases. *Cardozo Women's Law Journal* [online] 2001, roč. 8, č. 2, s. 244 [cit. 7. listopadu 2021]. Dostupné z: https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/cardw8&div=15&g_sent=1&casa_token=&collection=journals.

¹⁹⁸ BRANDON, Mieke; FIELD, Rachael. An Analysis of the Complexity of Power in Facilitative Mediation and Practical Strategies for Ensuring a Fair Process [online]. *Arbitrator and Mediator*, březen 2020, s. 45-46. [cit. 7. listopadu 2021]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Mieke-Brandon/publication/345356941_An_Analysis_of_the_Complexity_of_Power_in_Facilitative_Mediation_and_Practical_Strategies_for_Ensuring_a_Fair_Process/links/617099f8750da711ac61e00c/An-Analysis-of-the-Complexity-of-Power-in-Facilitative-Mediation-and-Practical-Strategies-for-Ensuring-a-Fair-Process.pdf

předem vyloučeny,¹⁹⁹ neboť pod pojmem DN si lze představit řadu dílčích chování různé závažnosti. Každé z těchto dílčích chování ovlivňuje proces mediace, potažmo její výsledek jinou měrou.²⁰⁰ Typům a formám DN se autorka blíže věnuje v kapitolách 2.3 a 2.4.

Uzavření mediační dohody a její účinky

Uzavřením mediační dohody mediace končí.²⁰¹ S uzavřením mediační dohody však nelze spojovat skončení trestního řízení a důsledky s tím spojené, protože dosažením dohody v rámci mediačního jednání trestní řízení nekončí. Mediační dohodu ale může při svém dalším postupu v řízení vedeném pro TČ dle § 199 TZ zohlednit státní zástupce či soud.²⁰² I v případě, že strany mediace k závěrečné dohodě nedospějí, stále je tato snaha vnímána kladně, a to zejména vzhledem k osobě obviněného. Protože i neúspěšná snaha může být počínajícím procesem jeho nápravy. Tato snaha tedy může být soudem hodnocena jako polehčující okolnost.²⁰³ Mediační dohoda není přímo vykonatelná. Pokud tedy není dobrovolně plněno to, co si strany v předmětné mediační dohodě ujednaly, mohou se obrátit na soud či správní orgán a domáhat se svých práv v příslušném soudním či správním řízení.²⁰⁴

5.4 Příklady zahraničí praxe

V této kapitole se autorka snaží přinést ucelený postup uskutečňované praxe mediace v případech DN v trestním řízení, tak jak je využívána v zahraničí. Pozornost je věnována především praxi rakouské, v menší míře také praxi Spojených států amerických.

V Rakousku se mediace mezi osobou ohroženou a osobou násilnou může konat za splnění základních předpokladů. Jedním z těchto předpokladů je, že DN je kvalifikováno jako TČ, za který lze uložit trest odnětí svobody s délkou trvání méně než pět let a současně následkem posuzovaného TČ není smrt.²⁰⁵ Po zohlednění všech okolností případu je státní zástupce oprávněn předat danou věc k mediaci.²⁰⁶ Nicméně při svém postupu je státní zástupce povinen respektovat, že k mediaci mohou být postoupeny toliko případy, kde není způsobena závažná újma. Dle

¹⁹⁹ HOLÁ, Lenka. Possibilities and limits of mediation in cases of violence between parents. In: Dny práva - 2010 – Days of law, Brno, 2010. [online]. Brno: Masaryk University, 2010 [cit. 7. listopadu 2021]. Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/>.

²⁰⁰ RAINES, INDOVINA: *How does domestic...*, s. 204.

²⁰¹ § 6 ZM.

²⁰² ŠČERBA: *Alternativní tresty...*, s. 26.

²⁰³ TIBITANZLOVÁ: *Odklony v trestním řízení...*, s. 14.

²⁰⁴ HÁJKOVÁ: In DOLEŽALOVÁ, HÁJKOVÁ a kol. *Zákon o mediaci...*, s. 37.

²⁰⁵ CLAMP, Kerry. Reflections on Access to Mediation for Victims of Domestic Violence: *An International Conference co-organised by the European Forum for Restorative Justice and the Criminology Department of the Institute of Law Studies, Polish Academy of Sciences*, Warsaw [online]. euforumrj.org, 22. května 2015 [cit. 16. ledna 2022]. Dostupné z: https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2019-11/vol_16_2.pdf.

²⁰⁶ PELIKAN, Christa. On the efficacy of Victim-Offender-Mediation in cases of partnership violence in Austria, or: Men don't get better, but women get stronger: Is It still true? *European journal on criminal policy and research* [online], 2010, roč.16, č.1, s. 51 [cit. 5. února 2022]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10610-010-9117-8>.

odborníků tak zpravila lze tento postup uplatnit u situačního násilí v IPV.²⁰⁷ Předání věci úřadu pro mediaci mezi obětí a pachatelem vysvětluje osobě ohrožené a osobě násilné příslušný sociální pracovník a při té příležitosti nabízí stranám možnost mediace. Také rakouská praxe v souvislosti s možnostmi uskutečnění mediace zdůrazňuje nezbytnost souhlasu jak ze strany osoby ohrožené, tak osoby násilné.²⁰⁸

Dle rakouského modelu se mediace účastní mediátor ženského pohlaví a mediátor mužského pohlaví. Komunikace mediátora s příslušnou stranou mediace se odehrává s v soukromí, resp. v rámci oddělených místností. Každý z mediátorů za dodržení tohoto postupu získá příslušné informace a nahlédne úhel pohledu každé ze stran. Seznámí se s podrobnostmi páchaného činu, ale získá také obecné informace IPV stran mediace. Osoba ohrožená má příležitost prezentovat, v čem spočívá pro ni přijatelná náhrada újmy. Důležitým zjištěním je také to, zda intimní partneri budou v IPV pokračovat. Poté se dva mediátoři, osoba ohrožená a osoba násilná sejdou ve společné místnosti. Mediátoři sedí naproti sobě, osoba ohrožená a osoba násilná je usazena každá za příslušným mediátorem. Mediátoři pak prezentují příběh osoby ohrožené a příběh osoby násilné. Poté může osoba ohrožená či osoba násilná příběh doplnit či upřesnit. Následně je umožněna vzájemná komunikace osoby ohrožené a osoby násilné. Mediátoři jsou však stále přítomni a mohou být nápomocni například tím, že pomohou formulovat návrhy nebo nabídnou další možné alternativy řešení.²⁰⁹

Za zmínku dle autorky také stojí model uplatňovaný v USA, dle kterého se k mediaci přistoupí až poté, co osoba násilná vykoná uložený trest. Výhodou tohoto modelu je, že osoba násilná nemůže souhlasem, resp. participací na mediaci získat žádnou výhodu v podobě snížení trestu nebo podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.²¹⁰

²⁰⁷SINGER, Verona. E. Restorative approaches and gendered violence: Moving beyond is it possible? A discussion paper [online]. victimsfirst.gc.ca, 31. května 2019 [cit. 16. ledna 2022]. Dostupné z: <https://www.victimsfirst.gc.ca/res/cor/Restor-Restor/Restorative%20approaches%20and%20gendered%20violence-VSinger-May2019.pdf>

²⁰⁸ PELIKAN: *On the efficacy...*, s. 51.

²⁰⁹ SINGER, V. E. Restorative approaches and gendered violence: Moving beyond is it possible? A discussion paper [online]. victimsfirst.gc.ca, 31. května 2019 [cit. 16. ledna 2022]. Dostupné z: <https://www.victimsfirst.gc.ca/res/cor/Restor-Restor/Restorative%20approaches%20and%20gendered%20violence-VSinger-May2019.pdf>

²¹⁰ Tamtéž.

6 Aplikační část

Aplikační část DP navazuje na teoretické poznatky předestřené v předchozích kapitolách. Autorka níže předkládá poznatky Intervenčních center působících v ČR. Následně jsou uvedeny poznatky získané metodou polostrukturovaného rozhovorem. Rozhovor autorka uskutečnila s probačním úředníkem PMS v Praze. Cílem autorčina postupu bylo zjistit, zda se pod záštitou některého z Intervenčních center uskutečnila mediace v případě DN kvalifikovaného jako TČ dle §199 TZ, případně jak taková mediace probíhala. Totožný cíl si autorka stanovila ve vztahu k probačnímu úředníkovi PMS.

6.1 Intervenční centra a mediace v případech domácího násilí

Autorka oslovila všechna intervenční centra působící v ČR. Intervenčním centrům byla položena otázka, zda mají alespoň jednu zkušenost s mediací v případě domácího násilí v trestním řízení. Ve všech případech autorka získal zápornou odpověď. A tedy intervenční centra působící v České republice s mediací v případě domácího násilí v trestním řízení žádnou zkušenost nemají.

Jedním z důvodů, proč intervenční centra mediaci v těchto případech neuskutečňují, je ten, že pro takovouto činnost jim chybí opora v zákoně. V §60a odst. 1 z. č. 108/2006 Sb. o sociálních službách zákonodárce hovoří pouze o osobě ohrožené. Pojem osoba násilná zde není explicitně vyjádřen. Proto jsou intervenční centra k mediaci v případě DN zdrženlivá. Aplikační praxe by tak uvítala, kdyby zákonodárce v textu z. č. 108/2006 Sb. o sociálních službách uvedl, že je možné pracovat s aktéry DN. Intervenční centra jsou také zdrženlivější k mediaci, resp. obecně k práci s osobou násilnou i z toho důvodu, že se obávají sankcí. Neboť dotace ze státního rozpočtu jsou intervenčním centrům poskytovány za účelem pomoci osobě ohrožené. Po této legislativní úpravě by tak mediace uskutečňovaná v rámci intervenčních center byla přípustná, nicméně stále za předpokladu, že by s mediací souhlasila osoba ohrožená.

6.2 Rozhovor s probačním úředníkem Probační a mediační služby ČR

Autorka postupovala tak, že oslovila vedoucí metodického oddělení Probační a mediační služby s dotazem, zda v rámci Probační a mediační služby působí takový pracovník, jenž má alespoň jednu zkušenost s mediací v případě DN v trestním řízení. Autor obdržel kladnou odpověď. V návaznosti na to uskutečnil rozhovor s probačním úředníkem, Mgr. Janou Burianovou. Jana Burianová vystudovala jednooborový studijní program, a to sociální práci na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Studium dokončila v roce 1998. U PMS pracuje 13 let, z toho 9 let na pozici probačního úředníka a mediátora v trestních věcech. Již 4 roky působí na pozici metodika odborných činností na ředitelství PMS.

Poznatky byly zjišťovány formou polostrukturovaného rozhovoru. Otázky, které jsou v příloze očíslovány a označeny tučně, si autorka jako tazatelka předem připravila. Probační úředník jako

respondent neměl připravené otázky předem k dispozici a na položené otázky reagoval bezprostředně. Otázky, které jsou označeny kurzívou a nemají číselné označení byly autorkou doplněny, tak jak v průběhu rozhovoru vyvstávala potřeba jejich zodpovězení. Autorka si stanovila za cíl pomocí polostrukturovaného rozhovoru porovnat výše předestřené teoretické poznatky s poznatky aplikační praxe.

Úvodem bylo potvrzeno, že mediace v případě DN kvalifikovaného jako TČ dle § 199 TZ zrealizována byla. Oslovený probační úředník v daném případě předně zkoumal, zda je mediace dobrovolná, a tedy respektoval jeden ze základních principů vymezených teorií. Žádná bezpečnostní opatření, tak jak jsou popisována českou i zahraniční literaturou přijata nebyla. Pokud by bylo předem patrné, že před, v průběhu či po mediaci bude nutné zavést bezpečnostní opatření, pak by dotazovaný probační úředník mediaci z preventivních důvodů vůbec nezrealizoval. Probační úředník posuzoval také to, zda jsou strany schopny nahlédnout na projednávanou věc z pohledu druhé strany mediace. Svým postupem se snažil vyvážit postavení stran mediace tím, že přizval k mediaci terapeuta stran. V posuzovaném případě se však nepodařilo dosáhnout dohody. Předmětem mediační dohody v trestním řízení má být mimosoudní vyrovnání. V rámci uskutečněné mediace vyvstávala i jiná témata, která představovala výrazný rušivý element pro dosažení dohody o předem deklarovaném tématu. Do budoucna by oslovený probační úředník považoval za vhodné zajistit přítomnost také co-mediátora.

DISKUZE

Diskuzi autorka věnuje možnostem dalšího rozvoje mediace v případech DN v trestním řízení dle české právní úpravy. Níže shrnuje postřehy praktikujících odborníků a navrhuje možné legislativní úpravy, které by podpořily další rozvoj mediace ve zkoumané oblasti.

V posuzovaném případě byla mediace v případě DN neúspěšná, v tom smyslu, že nebylo dosaženo dohody na mimosoudním vyrovnání. V průběhu mediace vyvstávala další témata. Těmito tématy bylo rozvodové řízení, vypořádání majetku a péče o děti. To však není předmětem mediace v trestním řízení, ale může být předmětem mediace civilní rodinné. V této souvislosti dotazovaný probační úředník zmiňoval, že sice není nezbytně nutné rodinné a trestní věci oddělovat, ale rodinné mediace jsou časově náročné a vyžadují vícero mediačních sezení. Pro vícero mediačních sezení ale v trestním řízení není prostor, neboť trestní řízení je omezeno lhůtami.

Zároveň se probační úředník dotkl otázky vzdělávání mediátorů. Probační úředník je osobou, která může působit jak při probaci, tak při mediaci. Přitom není potřeba, aby probační úředník absolvoval mediační výcvik vedený Asociací mediátorů jako například zapsaný mediátor, který se věnuje rodinným mediacím. Mediace v případě DN jsou náročné, ale hypoteticky je může vést i probační úředník, který neabsolvoval žádný mediační výcvik. PMS sice probačním úředníkům mediační výcvik umožňuje, ale tento není povinný. Je na pováženou, zda by tento výcvik neměl být pro probační úředníky, kteří chtějí působit v rámci PMS jako mediátoři, povinný. Obzvláště v případech DN. A to, zda jsou mediační výcviky poskytované PMS probačním úředníkům co do kvality srovnatelné s výcviky vedenými Asociací mediátorů, může být předmětem dalšího zkoumání.

Myšlenka ko-mediátora v případě mediací s výskytem DN se objevuje jednak v odborné literatuře, tak ve shora vedeném rozhovoru. Řešením by mohlo být, že mediací v případě DN bude účasten také mediátor příslušného pohlaví, který se specializuje na rodinnou mediaci. Otázkou je, kdo by takovým mediátorem mohl být – zda probační úředník, který je zároveň zapsaným mediátorem či probační úředník, který prošel výcvikem mediace nabízeným PMS.

Rozvoji mediace v případě domácího násilí v trestním řízení by také napomohlo, kdyby ke zprostředkování mediace v rámci svého působení byla zmocněna také Intervenční centra. Za stávající právní úpravy obsažené v z. č. 108/2006, o sociálních službách je zprostředkování mediace Intervenčními centry v ČR problematicky realizovatelné. Důvodem je, jak již bylo řečeno výše, ustanovení §60a odst. 1 z. č. 108/2006, o sociálních službách. Ustanovení explicitně zmocňuje Intervenční centra pouze k práci s osobou ohroženou. Osoba násilná v zákonném textu příslušného ustanovení jakkoli zmíněna není. Návrhem de lege ferenda je změna ustanovení §60a

odst. 1 z. č. 108/2006, o sociálních službách spočívající v tom, že pojem „osoby ohrožené“ bude nahrazen pojmem „aktéři DN“. K pojmu aktérů DN viz blíže kapitolu 2.2.

K uskutečňování mediace v případech DN v trestním řízení by mohla přispět také aktivita zákonodárce spočívající v legislativní úpravě z. č. 141/1961 Sb., trestního řádu. Zakotvením pojmu mediace do textu TŘ by mediace formálně získala postavení alternativního postupu stojícího v rámci systému TŘ, byť fakticky jím již je. Dále by k rozšíření mediace mohla přispět úprava podmínek, za nichž je možné vyřídit trestní věc formou některého druhu odklonů. Za stávající právní úpravy je možné vyřídit věc odklonem v užším slova smyslu za předpokladu, že posuzovaný skutek je kvalifikován jako přečin. Pokud by zákonodárce rozšířil možnost vyřídit věc odklonem v užším slova smyslu také v případě závažné trestné činnosti, kdy by byl posuzovaný skutek kvalifikován jako zločin či dokonce zvláště závažný zločin, rozšířily by se tím i případy možného využití mediace.

ZÁVĚR

Mediace nachází své uplatnění v mnoha oblastech. Je nápomocna řešení konfliktů vyskytujících se v rodiněprávních, pracovněprávních, obchodních vztazích a jiných. V této diplomové práci byla věnována pozornost mediaci uskutečňované v trestní oblasti. Tématem DP byly problematické aspekty mediace v případech DN. Autorka tedy vycházela z předpokladu, že mediace v případech DN možná je. Pro účely této DP autorka pracovala s DN, které vykazovalo určitou kvalitu. To znamená, že zkoumané DN dosahovalo potřebné míry společenské škodlivosti a naplňovalo znaky skutkové podstaty TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí dle § 199 TZ. Zároveň však posuzované DN, s ohledem svá specifika spočívající například v délce páchání skutku, jeho formě, intenzitě a jím způsobených následcích nebylo vyhodnoceno jako případ k mediaci nevhodný.

Cílem DP bylo identifikovat a analyzovat problematické aspekty mediace v případech DN, a to jak právních, tak aplikační praxe. Jako dílčí cíl této DP si autorka stanovila zjištění toho, zda jsou v českém právním prostředí dány právní podmínky pro uskutečnění mediace v případech DN v trestním řízení. K dosažení stanoveného cíle byla použita metoda deskripce, analýzy a polostrukturovaného rozhovoru. DP tak byla rozčleněna na dvě části. První část DP autorka pojala z hlediska teoretického, přičemž na tomto místě čerpala poznatky z české odborné literatury v podobě monografií, sborníků, komentářů, článků a aktuální právní úpravy obsaženou v příslušných zněních zákonů. Nezanedbatelnou část zdrojů zde tvořila odborná zahraniční literatura. Druhá část byla pojata z hlediska praktického. Ve druhé, praktické části se autorka vypořádávala s poznatky vytěženými z polostrukturovaného rozhovoru.

V první kapitole DP autorka vymezila základní pojmy. Těmito pojmy byly mediace, DN a nejlepší zájem dítěte. Ve druhé kapitole se autorka dále zabývala charakteristikou DN, jeho příčinami, aktéry, formami, typy a posléze sociologickými a psychologickými aspekty, rovněž v souvislosti s fenoménem DN. Třetí kapitolu autorka věnovala vymezení DN v rámci českého právního řádu a možnostem jeho právního řešení v příslušných řízeních. V trestní linii autorka následně setrvala. Pozornost věnovala retributivní justici a restorativnímu řešení DN. Na tomto místě byl uveden účel retributivní justice a nástroje retributivní justice, stejně členění bylo užito také ve vztahu k RJ. Z vymezených nástrojů RJ si autorka s ohledem na téma DP zvolila k podrobnějšímu zkoumání mediaci. Následovala analýza vybraných principů mediace ve vztahu k vybraným principům RJ. Autorka provedenou analýzou vybraných principů dospěla k závěru, že mediace je důvodně řazena k nástrojům RJ, neboť z hodnotového hlediska mediace i RJ nacházejí četné styčné plochy. V kapitole páté se autorka věnovala účastníkům mediace, jejich ochranou,

mediačním stylům, mediační dohodě a příkladům zahraniční praxe. Pátou kapitolou byla teoretická část DP uzavřena.

Šestá kapitola DP byla pojata prakticky. Na základě telefonického hovoru autorka oslovila všech šestnáct Intervenčních center působících v České republice s dotazem, zda mají alespoň jednu zkušenost s mediací v případě DN v trestním řízení, přičemž nebylo rozhodující, zda se jednalo o zkušenost pozitivní či negativní. Získaná odpověď byla ve všech případech záporná, a tedy žádné z Intervenčních center zkušenost s mediací v případech DN v trestním řízení zkušenost nemělo. Následně autorka oslovila probačního úředníka působícího u PMS v Praze, jemuž byla položena totožná otázka jako Intervenčním centřům, a sice zda má alespoň jednu zkušenost s mediací v případech DN v trestním řízení. Oslovený probační úředník mediaci v případě DN kvalifikovaného jako TČ dle § 199 TZ uskutečnil a následně se zúčastnil polostrukturovaného rozhovoru.

Důvodem, proč dotazovaná Intervenční centra mediaci v případech DN v trestním řízení doposud neuskutečnila a neuskutečňují je především nedostatečný právní rámec pro možnost působení Intervenčních center v této oblasti. Konkrétně byla vytýkána absence legislativní opory. Tento nedostatek by však mohl být zhojen úpravou §60a odst. 1 z. 108/2006 Sb. o sociálních službách. Dle názorů odborníků aplikované praxe by rozvoji mediace v případech DN v trestním řízení napomohlo, kdyby zákonodárce v ustanovení §60a odst. 1 z. 108/2006 Sb. o sociálních službách nahradil stávající pojem „osoby ohrožené“ pojmem „aktéři DN“.

Rozdílně hodnotil stávající právní úpravu ve vztahu k mediaci v případech DN v trestním řízení dotazovaný probační úředník PMS. Dle jeho mínění je pro možnost mediace ve shora zmiňovaných případech právní rámec dán, a jako takový jej hodnotí jako dostatečný. Mediaci v případech DN v trestním řízení uskutečnil, avšak tato nebyla úspěšná. Pokud je vztah dotčený DN zároveň IPV může vyvstát potřeba stran vypořádat další témata nesouvisející s TČ, jejichž řešení však není předmětem mediace v trestním řízení. Z praktického hlediska se tato skutečnost tedy jeví jako problematická. Předmětem mediace v trestním řízení je náhrada újmy způsobené TČ. V průběhu mediace v případech DN v trestním řízení strany pocit'ovaly potřebu řešit majetkové vypořádání a péči o děti. Taková témata jsou však předmětem mediace rodinné a jak ostatně bylo zmiňováno dotazovaným probačním úředníkem, pro svou složitost vyžadují vícero mediačních setkání. Pro vícero mediačních setkání však v trestním řízení nebývá prostor, neboť to je svázáno lhůtami. Tedy v rámci mediace v případech DN v trestním řízení není nepřipustné zabývat se kromě náhrady újmy způsobené TČ také civilními záležitostmi, avšak kumulace několika pro strany důležitých témat může mít způsobit to, že se v konečném důsledku strany nedohodnou ani na tématu jediném.

Autorce se však podařilo získat kontakt od vedoucí metodického oddělení PMS na jediného probačního úředníka, jenž mediaci v případech DN v trestním řízení uskutečnil. Podnětem k dalším výzkumům v této oblasti může být získání a podrobnější analýza dat souvisejících právě s mediací v případech DN kvalifikovaného jako TČ dle 199 TZ. Dle názoru dotazovaného probačního úředníka by bylo vhodné vést rozhovory také s probačními úředníky, kteří uskutečnili mediaci například v případech TČ kvalifikovaných jako vydírání dle §175 TZ či TČ ublížení na zdraví dle §145 a §146 TZ, pod nimiž by se akty DN fakticky mohly skrývat, byť nebyly přímo kvalifikovány jako TČ dle § 199 TZ.

Seznam použité literatury

Monografie

- BRAITHWAITE, John, et al. *Accountability and responsibility through restorative justice. Public accountability: Designs, dilemmas and experiences*. New York, USA: Cambridge University Press, 2006.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1. vydání. Praha: Grada publishing, a.s., 2008. 160 s.
- ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016, 128 s.
- GOODING, Michelle Nena. *Mediation and domestic violence: well „suiored“ or perpetuating crime*. LLB(HONS) research paper dispute resolution (LAWS 532). Law faculty Victoria University of Wellington. 1997. s. 57.
- GRYGAR, Jiří. *Zákon o mediaci a související předpisy s komentářem a vzory. Podle stavu k 1. 1. 2014*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, 232 s.
- HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. 272 s.
- HOLÁ, Lenka (eds.). *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s., 2013. 512 s.
- HOLÁ, Lenka., HRNČÍŘÍKOVÁ, Miluše. *Mimosoudní metody řešení sporů*. 1. vydání. Praha: Leges, 2017. 168 s.
- HOLÁ, Lenka, MALACKA, Michal a kol. *Mediace a reflexe jejich aktuálních trendů*. Praha: Leges, 2014, 416 s.
- HOLÁ, Lenka, URBANOVÁ, Martina. a kol. *Právní a sociální aspekty mediace v České republice*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020. 176 s.
- HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1481 s.
- HUŇKOVÁ, M., VOŇKOVÁ, J. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva. Efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím*. 1. vydání. Kroměříž: Justiční akademie ČR, 2004, 248 s.
- JELÍNEK, Jiří. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. 864 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 7. vydání. Praha: Leges, 2019. 1000 s.
- JOHNSON, Michael, P. *A typology of domestic violence: Intimate terrorism, violent resistance, and situational couple violence*. 1. vydání. USA: Northeastern University Press, 2008. 168 s.
- KOTKOVÁ, Martina a kol. *Domácí násilí v kontextu rodiny a práce*. 1. vydání. Brno: Spondeo, o.p.s., 2014. 128 s.

- MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava. a kol. *Partnerské násilí*. 1. vydání. Praha: Linde, 2008. 159 s.
- MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. *Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019. 240 s.
- MOTZ, Anna. *Toxic couples: The psychology of domestic violence*. 1. vydání. London: Routledge, 2014. 240 s.
- PLAMÍNEK, Jiří. *Mediace. Nejúčinnější lék na konflikty*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s. 2013. 168 s.
- SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY, František, ŠÁMAL, Pavel. 1. vydání. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C.H. Beck, 2000. 468 s.
- STRÍLKOVÁ, Patricie, FRYŠTÁK, Marek. 1. vydání. *Vykázaní jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2009. 91 s.
- ŠČERBA, Filip. 2. vydání. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, 2014, 464 s.
- ŠEVČÍK, Drahomír a kol. *Domácí násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011. 192 s.
- TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2019. 360 s.
- ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. 1. vydání. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci, 2003, 48 s.

Odborné články

- ALEXANDER, Nadja. The mediation metamodel: Understanding practice. *Conflict Resolution Quarterly*. 2008, roč. 26, č. 1, s. 97-123.
- ALI, Parveen Azam; NAYLOR, Paul B. Intimate partner violence: A narrative review of the feminist, social and ecological explanations for its causation. *Aggression and Violent Behavior*. 2013, roč. 18, č. 6, s. 611–619.
- APPLEGATE, Amy G., et al. Preparing mediators to mediate cases reporting high IPV in a randomized controlled trial: The importance of a mediation manual, training, and consultation. *Family Court Review*. 2021, roč. 59, č. 4: s. 725-740.
- BELL, Kathryn M.; NAUGLE, Amy E. Intimate partner violence theoretical considerations: Moving towards a contextual framework. *Clinical psychology review*- 2008, roč. 28, č. 7, s. 1096-1107.
- BRANDON, Mieke; FIELD, Rachael. An Analysis of the Complexity of Power in Facilitative Mediation and Practical Strategies for Ensuring a Fair Process. *Arbitrator and Mediator*, 2020, roč. březen 2020, s. 33-48.

FAIR, Katie. Battered Spouse Syndrome: A Comparative Regional Look at Domestic Abuse and Self-Defense in Criminal Courts. *Lincoln Mem'l UL Rev.*, 2017, roč. 5, č. 2, s. 1-19 s.

FLURY, Marianne; NYBERG, Elisabeth. Domestic violence against women: definitions, epidemiology, risk factors and consequences. *Swiss medical weekly*. 2010, roč. 140, č. 3536, s.1-6.

FRANZ, P. L. "Habits of a Highly Effective Transformative Mediation Program." *Ohio State Journal on Dispute Resolution. HeinOnline*. 1998, roč. 13, č. 3, s. 1039-1070.

GERKIN, Patrick M. "Participation in Victim— Offender Mediation: Lessons Learned From Observations." *Criminal Justice Review*. 2009, roč. 34, č. 2, s. 226-247.

GREN, N., M. The Principles of Mediation. *The Journal of Eastern European Law*. 2016, roč. 2016, č. 24., s. 75-79.

GUION, Donna. "Domestic Violence and Mediation." *Texas Wesleyan Law Review*. 2009, roč. 15, č. 3, s. 545-554.

HOWARD-BOSTIC, Chiquita D. Is mutual violent combat (MVC) a gender neutral conceptualization of intimate partner violence? *International Journal of Arts & Sciences*. 2013, roč. 6, č. 2, s. 361–376.

HERMANN, D., H. J. "Restorative Justice and Retributive Justice: An Opportunity for Cooperation or an Occasion for Conflict in the Search for Justice." *Seattle Journal for Social Justice*. 2017, roč. 16, č. 1, s. 71-103.

HESTER, Marianne, et al. Is it coercive controlling violence? A cross-sectional domestic violence and abuse survey of men attending general practice in England. *Psychology of violence*. 2017, roč. 7, č. 3, s. 417– 427.

JEWKES, Rachel. Intimate partner violence: causes and prevention. *The lancet*. 2002, roč. 359, č. 9315, s. 1423–1429.

JONAS-VAN DIJK, Jiska, et al. Victim–offender mediation and reduced reoffending: Gauging the self-selection bias. *Crime & Delinquency*. 2019, roč. 66, č. 6-7, s. 949–972.

KAYAOĞLU, Aysegül. Do Relative Status of Women and Marriage Characteristics Matter for the Intimate Partner Violence? *Ekonomi-tek*. 2020, roč. 9, č. 3, s. 161-185.

KRIEGER, Sarah. The Dangers of Mediation in Domestic Violence Cases. *Cardozo Women's Law Journal*. 2001, roč. 8, č. 2, s. 235-260.

LANDRUM, Susan. The ongoing debate about mediation in the context of domestic violence: A call for empirical studies of mediation effectiveness. *Cardozo Journal of Conflict Resolution*. 2011, roč. 12, č. 425, s. 425-469.

- LAVI, Dafna. The Promise of (Transformative) Mediation: The Transformative Model in Divorce Cases Involving Violence. *Ohio State Journal on Dispute Resolution*. 2020, roč. 36, č. 1, 65-126.
- LAWSON, Jennifer. Sociological Theories of Intimate Partner Violence. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*. 2012, roč. 22, č. 5 572-590.
- LENGHARTOVÁ, Hana, ŠTANDERA, Jan. „Advokátní“ mediace na vzestupu. *Bulletin-advokacie.cz*. 2015, roč. 28, č. 4, s. 30-34.
- LOGAN, Matthew H. Stockholm Syndrome: Held Hostage by the One You Love. *Violence and Gender*. 2018, roč. 5, č. 2, s. 67-69.
- MCPHAIL, Beverly A., et al. An integrative feminist model: The evolving feminist perspective on intimate partner violence. *Violence against women*. 2007, roč. 13, č. 8, s. 817-841.
- NÉMETH, Viktor. The Evolution and Communicational Aspects of Mediation. *Belügyi Szemle*. 2020, roč. 68, č. 3, s. 94 – 110.
- PELIKAN, Christa. On the efficacy of Victim-Offender-Mediation in cases of partnership violence in Austria, or: Men don't get better, but women get stronger: Is It still true?. *European journal on criminal policy and research*. 2010, roč.16, č.1, s. 49–67.
- PIISPA, Minna. “Complexity of Patterns of Violence Against Women in Heterosexual Partnerships.” *Violence Against Women*. 2002, roč. 8, č. 7, s. 873-900.
- PIOTROWSKI, Nancy A., RANGE, Lilian M. Post-traumatic stress disorder. *Magill's Medical Guide (Online Edition)*, [online], 2020, roč., č., s. neuvedeny. neuvedeny.
- PRICE, Marty. "Personalizing Crime- Mediation Produces Restorative Justice for Victims and Offenders." *Dispute Resolution Magazine*. 2000, roč. 7, č. 1, s. 8-11.
- RAINES, Susan S.; INDOVINA, Vittorio. How does domestic violence influence the likelihood of settlement in mediation? New data answers old questions. *Conflict Resolution Quarterly*. 2020, roč. 37, č. 3, s. 195–205.
- ROGERS, Sarah. Online Dispute Resolution: An option for mediation in the midst of gendered violence. *Ohio St. J. on Disp. Resol.* 2009, roč., č. 2, s. 349-380.
- STUBBS, Julie. Beyond apology?: Domestic violence and critical questions for restorative - justice. *Criminology & Criminal Justice*. 2007, roč. 7, č. 2, s. 169-187.
- SUSMITHA, B. Domestic violence: causes, impact and remedial measures. *Social Change*. 2016, roč. 46, č. 4, s. 602-610.
- ŠÁMAL, Pavel, ŘÍHA, Jiří, STRYA, Jan. Odklony v justiční praxi – 1. část. *Trestněprávní revue*. 2019, č. 9, s. 177-186.
- ŠÁMAL, Pavel, ŘÍHA, Jiří, STRYA, Jan. Odklony v justiční praxi – 2. část. *Trestněprávní revue*, 2019, č. 10, s. 202-206.

WENZEL, Michael, OKIMOTO, Tyler. G., FEATHER, Norman T., & PILATOW, Michael J. Retributive and restorative justice. *Law and human behavior*. 2008, roč. 32, č. 5, s. 375-89.

WYNN, Frederic. Learned helplessness. *Salem Press Encyclopedia of Health* [online], 2021, roč., č. s. neuvedeny.

Komentáře

DOLEŽALOVÁ, M., HÁJKOVÁ, Š., POTOČKOVÁ, D., ŠTANDERA, J. *Zákon o mediaci. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 368 s.

GŘIVNA, Tomáš, ŠÁMAL, Pavel, VÁLKOVÁ, Helena, RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana, ŠIMÁNOVÁ, Hana. *Oběti trestných činů. Komentář*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020. 792 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Velké komentáře*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020. 1256 s.

SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. 1840 s.

SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav, BÍLÝ, Martin, HAMULÁKOVÁ, Klára, KŘIVÁČKOVÁ, Jana, PIRK, Tomáš, SMOLÍK, Petr. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015. 1302 s.

SVOBODA, Karel, TLÁŠKOVÁ, Šárka, VLÁČIL, David, LEVÝ, Jiří, HROMADA, Miroslav, BÍLÝ, Martin, PIRK, Tomáš, SMOLÍK, Petr, TRNĚNÁ, Klára. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2020. 1160 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. Obecná část (§1-139). Velké komentáře*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 1 451 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník II. Zvláštní část (§140-421). Velké komentáře*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 1451-3586 s.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 – 314s. Velké komentáře*. 7. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. s. 1844 s.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád III. § 315 – 471s. Velké komentáře*. 7. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013. 1898 s.

ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 3331 s.

VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky. Komentář*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, 472 s.

Sborníky

HOLÁ, Lenka. Koncept zmocnění v kontextu restorativní justice. In: ŠČERBA, Filip. (ed.). *Kriminologické dny 2018. Sborník z VI. ročníku mezinárodní konference Kriminologické dny pořádaný ve dnech 18.–19. 1. 2018 Českou kriminologickou společností ve spolupráci s Právnickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci*. 1. vydání. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2018, s. 361-375.

HOLÁ, L. Possibilities and limits of mediation in cases of violence between parents. In: *Dny práva - 2010 – Days of law*, Brno, 2010. [online]. Brno: Masaryk University, 2010.

KARABEC, Zdeněk. Koncept restorativní justice. In: KARABEC, Zdeněk (eds.). *Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 5-20.

MASOPUST ŠACHOVÁ, Petra. Vztah restorativní justice k alternativám trestů aneb hledání podstaty restorativního konceptu. In: STRÉMY, Tomáš (Ed.). *Restorativna justícia a systém alternatívnych trestov. Zborník z medzinárodnej konferencie*. Praha: Leges, 2017. 1. vydání. s. 485 – 508.

ONDICOVÁ, Marecela. Základné znaky domáceho násilia. In: Polák, P. (Ed.). *Kriminologické možnosti riešenia domáceho násilia. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 20. apríla 2017*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. s.30-49

PTACEK, James. Research on restorative justice in cases of intimate partner violence. Preventing intimate partner violence: Interdisciplinary perspectives. In: RENZETTI, Claire, FOLLINGSTAD, Diane, COKER, Ann. (eds.). *Preventing intimate partner violence. Interdisciplinary perspectives*. Great Britain: CPI Group (UK) Ltd, 2017, s. 159-184.

SCHEINOST, Miroslav. Česká veřejnost a sankční politika. In: STRÉMY, Tomáš (Ed.). *Restorativna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie*. Praha: Leges, 2014, s. 41-59.

STUBBS, Julie. Domestic Violence and Women's Safety: Feminist Challenges,. In: STRANG, Heather, BRAITHWAITE, John (Ed.), *Restorative justice and family violence*, Cambridge University Press, 2002, s. 42-54.

VRÁBLOVÁ, M. Modely restoratívnej justície v Európe. In: STRÉMY, Tomáš (Ed.). *Restorativna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie*. Praha: Leges, 2014, s. 95-103.

ZÁHORA, Jozef. Obet' domáceho násilia ako obzvlášť zraniteľná obet'. In: Polák, P. (ed.). *Kriminologické možnosti riešenia domáceho násilia. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 20. apríla 2017*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017. s. 417-436.

Právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 135/2006 Sb., zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Sdělení č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 10. 2. 2011 sp. zn. III. ÚS 2523/10.

Nález Ústavního soudu ze dne 31. 12. 2018 , sp. zn. II. ÚS 2344/18.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 1. 2019, sp. zn. 4 Tdo 1293/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. 11. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1341/2017.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 3. 2018, sp. zn. 11 Tdo 82/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 6 To 125/2017.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2021, sp. zn. 3 Tdo 33/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2018, sp. zn. 3 Tdo 1335/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2020, sp. zn. 8 Tdo 775/2020.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2011, sp. zn. 7 Tdo 342/2011.

Důvodové zprávy, doporučení, stanoviska

Úřad OSN pro drogy a kriminalitu. Průvodce restorativními programy (druhé vydání). Edice příruček pro trestní justici [online]. Vídeň: Organizace spojených národů, 2020. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Restorative_Justice_Handbook_-_Czech_Final.pdf.

Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 202/2012 Sb. o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci), č. 202/2012 DZ.

Doporučení CM/Rec(2018)8 Výboru ministrů členským státům o restorativní justici ve věcech trestních, přijaté Výborem ministrů dne 3. října 2018. Dostupné z: https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2019-12/czech_cm-rec-2018-8-concerning-restorative-justice.pdf.

Internetové zdroje

AZHAGAR, Vinod Kumar, et al. Domestic Violence: Psychological Profile of Abusers.

In: *National conference on research in domestic violence, 28-29 January 2018* [online]. United Nations

Development Programme, 2018, roč. 28, s. 48. Dostupné z:
[http://www.fpa.gov.mv/uploads/conference/Conference_Proceedings_\[02.09.2019\].pdf#page=47](http://www.fpa.gov.mv/uploads/conference/Conference_Proceedings_[02.09.2019].pdf#page=47).

CLAMP, Kerry. *Reflections on 'Access to Mediation for Victims of Domestic Violence': An International Conference co-organised by the European Forum for Restorative Justice and the Criminology Department of the Institute of Law Studies, Polish Academy of Sciences, Warsaw* [online]. euforumrj.org, 22. května 2015 [cit. 16. ledna 2022].

COHEN, P. Steven. *Focusing On Interests Rather Than Positions -- Conflict Resolution Key* [online]. mediate.com, [cit. 24. prosince 2021]. Dostupné z: <https://www.mediate.com/articles/tnsc.cfm#>.

LINDEN, J. Mediation Styles: The Purists vs. The „Toolkit“ [online]. Mediate.com [cit. 19. listopadu 2021]. Dostupné z: <https://www.mediate.com/articles/linden4.cfm#bio>.

Ludmila Čírtková – o domácím násilí. Vyjádření odborné poradkyně doc. PhDr. Ludmily Čírtkové, CSc. na téma domácí násilí [dokumentární film]. Režie Romuald Štěpán ROB. Česko, 2018.

MARTINKOVÁ, M., SLAVĚTÍNSKÝ, V., VLACH, J. Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR – 2014 [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014, s. 73. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/414.pdf>

MEŠKOVÁ, Elena, ŠIŠKOVÁ, Tatjana, VALEŠ, František. Zástupce účastníka při mediaci – úskalí platné právní úpravy z pohledu mediátorů a návrh de lege ferenda. 2015, roč. 2015, č. 11, [cit. 22. prosince 2021]. Dostupné z: <https://tablet.epravo.cz/11-2015/tema-vydani-zastupce-ucastnika-pri-mediaci-uskali-platne-pravni-upravy-z-pohledu-mediatoru-a-navrh-de-lege-ferenda/>.

Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině [online]. Praha: Publikace Sociologického ústavu Akademie věd v ČR, 2004. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/2004-2_0.pdf.

Policejní akademie ČR v Praze. Forenzně psychologické poznatky k domácímu násilí [online]. Praha: Publikace Policejní akademie ČR v Praze, Dostupné z: <https://jasr.sk/files/13%20%C4%86%C3%ADrtkov%C3%A1%20DN%20pro%20JA%20a%20OSK%202.pdf>

ROSA – centrum pro ženy [online]. Praha: Program - Dejme ženám šanci. Projekt: 595 – Stop násilí pro zdravotnictví, 2016. Dostupné z: <http://stopnasili.cz/wp-content/uploads/2016/03/02-N%C3%A1siln%C3%A1-osoba-charakteristika.pdf>.

SALMINEN, Kirsikka. Mediation and the Best Interests of the Child from the Child Law Perspective. In: NYLUND, Anna, ERVASTI, Kaijus, ADRIAN, Lin (eds.). *Nordic mediation research*. Cham: Springer International Publishing AG, 2018, s. 214-215.

SINGER, Verona. E. Restorative approaches and gendered violence: Moving beyond is it possible? A discussion paper [online]. victimsfirst.gc.ca, 31. května 2019 [cit. 16. ledna 2022]. Dostupné z: <https://www.victimsfirst.gc.ca/res/cor/Restor-Restor/Restorative%20approaches%20and%20gendered%20violence-VSinger-May2019.pdf>

SUNDARAM, Chandar S. Stockholm Syndrome. *Salem Press Encyclopedia* [online]. 2019 [cit. 2021-9-27].

SURMA, L. The Impartiality and Independence of the Mediator as Principles of the Mediation Procedure - 2015 [online]. *The Union of Mediators in Saratov* [cit. 6. listopadu 2021]. Dostupné z: http://sarprofmediator.ru/novosty/bespristrastnost_inezavisimost-mediatora-kak-principy-provedeniya-procedury-mediicii.html.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana. Facilitativní mediace - Řešení konfliktu prostřednictvím mediátora. *Metodický portál: Články* [online]. 05. 03. 2013, [cit. 2021-11-19]. Dostupný z WWW: <<https://clanky.rvp.cz/clanek/17109/facilitativni-mediace---reseni-konfliktu-prostrednictvim-mediatora.html>>. ISSN 1802-4785.

TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha, 2018. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra trestního práva. Vedoucí práce Jelínek, Jiří, 348 s.

ZUMETA, Zena. Styles of mediation: Facilitative, evaluative, and transformative mediation. *National Association for Community Mediation Newsletter* [online], 2000, roč., č., s. neuvedeno.

Abstrakt

Diplomová práce je věnována problematičným aspektům mediace v případě domácího násilí. V teoretické části diplomové práce autorka zkoumá, zda jsou dány právní podmínky pro uskutečnění mediace v případě domácího násilí v českém právním řádu. Předmětem autorčina zájmu je domácí násilí, které naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu a vykazuje takovou míru společenské škodlivosti, že nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle netrestního právní předpisu. Autorka se dále zabývá mediací jako nástrojem restorativní justice a zkoumá specifika mediace a celého mediačního procesu v případě domácího násilí. Ve druhé, praktické části příspěvku autorka teoretické pojetí předmětné problematiky porovnává s aplikovanou praxí. Východiskem jsou zkušenosti a postoje Intervenčních center a dotazovaného probačního úředníka Probační a mediační služby. Autorka získává poznatky metodou polostrukturovaného rozhovoru.

Abstract

This diploma thesis deals with problematic aspects of mediation in domestic violence cases. In the theoretical part author examines legal conditions for realization of mediation in domestic violence cases in czech legal system. Author focuses on domestic violence, which is qualified as a criminal act and it evinces certain amount of social harmfulness, where exercising liability according to different law than criminal code is not sufficient. The core of the whole diploma thesis represents mediation as a restorative justice tool. Attention is devoted to specifics of mediation and to whole mediation process related to domestic violence cases. In the practical part author compares theoretical approach of concerned issues with professional experience. Autor deals with experiences and attitudes of Intervention centres and interviewed officer of Probation and mediation service, Autor uses method of semistructured interview.

Klíčová slova

Mediace, domácí násilí, osoba ohrožená, osoba násilná, restorativní justice, trestní řízení

Key words

Mediation, domestic violence, threatened person, violent person, restorative justice, penal proceedings

Seznam příloh

Příloha 1 – Autorizovaný přepis rozhovoru s respondentkou

Přílohy

Příloha 1

Autorizovaný přepis rozhovoru s respondentkou.

1. Jaký je Váš názor na uplatňování mediace v případech DN, které je kvalifikováno jako TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí?

Myslím, že pokud jsou splněny základní podmínky a pravidla mediace, tak i v těchto zdánlivě na první pohled nemožných situacích, kdy se má setkat pachatel a oběť násilného TČ, je to možné. V těchto extrémních případech, kdy je trestná činnost spojená s DN, tzn. mezi lidmi, kteří se znají, je nepřekročitelnou zásadou ověřená a prokázaná dobrovolnost spolupráce a vstupu do mediace z obou dvou stran, strany si musí být vědomy, do čeho jdou.

Obecně mediace v případech trestných činů spojených s násilím, navíc spáchaných lidmi, kteří jsou si blízcí v rodinách, je obtížná v tom, že se u nich stírá rozdíl mezi mediací v trestní justici a rodinnou mediací. S tím je spojená i určitá zrádnost nebo rizika takové mediace. Rodinnou mediací totiž považuji za procentuálně více časově a emocionálně náročnější. Myslím si, že rodinný mediátor musí být vybaven speciálními dovednostmi než mediátor v trestní justici.

2. Podle jakých kritérií posuzujete, zda je případ DN k mediace vhodný?

Kromě toho, co už jsem řekla - tzn. že není pochybnost o dobrovolnosti vstupu do tohoto procesu a obě strany vědí do čeho jdou, tak např. já osobně vždy posuzuji, jestli je strana připravená podívat se na věc i z druhé strany, tj. protistrany, jestli si tzv. nedrží pozici a nejde si na mediaci uspokojit nějaké jiné potřeby.

Protože základním očekáváním od trestní mediace bývá nějaká forma dohody, kompromisu, hledání a nalezení řešení situace, také často obava ze soudního jednání. U rodinných mediací však strany mívají ještě jiná očekávání spojená s řešením jejich vztahových problémů, ať již manželských nebo rodičovských. A rozklíčovat už na začátku, co strany od mediace vlastně očekávají, bývá v těchto případech poměrně náročné. A možná právě proto je těchto mediací v trestní justici málo. Často totiž probační úředník nemůže na tato očekávání reflektovat pomocí trestní mediace a odkazuje tak účastníky na jiné organizace.

A co se řešilo v rámci mediace, kterou jste vedla v případě DN?

Zkušenost nebyla z mé strany úplně pozitivní. Na začátku je potřeba říci, že oběť v tomto případě nebyla typickou obětí domácího násilí. Oni měli takovou italskou domácnost, kde používání fyzického násilí bylo z obou dvou stran běžnou součástí jejich komunikace a řešení

sporů. Vygradovalo to v momentě, kdy to partner přehnal a byla mu přisouzena role pachatele, myslím si ale že to mohlo dopadnout i obráceně. I proto jsem mediaci vyhodnotila jako možnou, oba dva si uvědomovali, že na vzniklé situaci nesou nějakou vinu.

Nicméně jsem při individuálních konzultacích zaslechla i potřeby řešit věci, které přímo s trestným činem nesouvisely (zejména dohoda na péči o děti). Z mé strany jsem také měla potřebu více vyvážit strany, protože způsob jejich vzájemné komunikace byl tak náročný, že jsem se obávala, že nebudu schopná vyváženost zachovat. Proto jsem, po jejich souhlasu, do mediace přizvala terapeuta, ke kterému oba dva nějakou dobu chodili. Během mediace se mi potvrdilo to, co jsem možná ze začátku podcenila, jako mediátor jsem nedokázala udržet téma související s trestnou činností, téma, na kterém jsme se dopředu dohodli. Potřeba obou stran řešit především péči o děti a rozvodové záležitosti naprosto převládala dohodnutý rámec. Síla jejich potřeby byla tak velká, že oba rezignovali na naši dohodu o tom, co je možné v rámci trestní mediace ošetřit a řešit. K dohodě nakonec nedošlo.

Předmětem mediace tedy byla dohoda o náhradě újm a vůbec se v rámci této mediace neřešilo vypořádání majetku nebo péče o dítě?

Právě, že se to tam začalo řešit, ale to nepatří do trestní mediace. My v PMS k tomu nejsme vybaveni. Neříkám, že to musíme striktně oddělovat. Říkám, že rodinná mediace je nadstavbou. V extrémních případech, kde už je přítomno násilí, kde vztah vygradoje do takových extrémů, nevyřešíte péči o děti za jednu hodinu. To je dlouhodobý proces. Moje zkušenost je taková, možná by se mnou někdo polemizoval.

Obávám se, že je to často také více terapeutická záležitost. Situace vyžaduje ošetření bolestí a musí být zpracovaná. Teprve pak mohou partneři přistoupit k hledání nějakých konstruktivních řešení. Zkušený mediátor by měl umět odhadnout, zda realizaci mediace brání to, že určité záležitosti nejsou dosud ošetřené, ale dle mé zkušenosti to často zjistí až při samotné mediaci, přesto, že to na úvodních schůzkách vypadalo jinak.

Nevím, jestli bych do toho šla znovu. Možná, že bych i po té zkušenosti, kterou jsem měla, stála o to, aby tam byl i muž jako ko-mediátor, aby to bylo opravdu vyvážené po všech stránkách. Účastníci často zaměňují mediaci za manželskou poradnu, kde vyřešíme jejich problémy v manželství nebo že je budeme doprovázet při rozvodu a při péči o děti, ale k tomu mediace neslouží. Navíc mediace v trestní justici je velmi úzce speciálně zaměřená na hledání řešení spojených s dopady konkrétního TČ, ne s jejich životem nebo s jejich způsobem komunikace a fungování, to my nevyřešíme. Myslím, že je někdy pro lidi obtížné pochopit k čemu mediace slouží, protože jsou zahlceni velkou potřebou řešit pro ně důležité věci, než je špička ledovce, tj. samotný TČ. To je bohužel past těchto mediací.

Takže v rámci činnosti PMS je omezená časová dotace možnosti konání mediačních setkání?

Nás tlačí časová dotace, kterou určuje délka trestní řízení. Ne že bychom nechtěli vstupovat do dlouhodobých či opakovaných mediací, ale my nemůžeme, nemáme na to čas. Když vás pověří státní zástupce ve standardním přípravném řízení, tak od sdělení obvinění k podání obžaloby mluvíme v lepším případě o měsících. V případech DN je příprava na mediaci dlouhodobá záležitost, zejména s obětí se děje spousta věcí, není připravená se v tomto čase s pachatelem sejít.

Takže v trestním řízení je konání mediace v případě DN omezená, zejména z časových důvodů, ale i z důvodu nedostatečné vybavenosti mediátorů PMS k vedení rodinné mediace, a to říkám se vší úctou ke kolegům, kteří se tomu věnují i desítky let a kteří mají hodně zkušeností. I oni říkají, že jsou tyto mediace opravdu velmi náročné nebo jedny z nejnáročnějších.

Co naopak mediaci v případě DN vylučuje?

Negativně vymezím to, co už jsem říkala. Mediaci v případě DN vylučuje, když strany nejsou připraveny k tomu se setkat, a to zejména protože nejsou schopny se na věc podívat z druhé strany, nezaznívá tam potřeba vyslechnout ten příběh z druhé strany. Je dobré, když má oběť i pachatel otázky, na které chce odpovědi, ale také když deklaruje potřebu nějak se dohodnout. Asi se to dá shrnout do „chci to slyšet a jsem také připravená to slyšet, i když to pro mě třeba nebude příjemné a jsem ochotná tomu naslouchat do té míry, že jsem za určitých podmínek i ochotná udělat nějaký krok k tomu druhému.“

To je pro mě zásadní. Samozřejmě je naprosto nevhodné vůbec mediaci nabízet, pokud je oběť ještě ve fázi neřešeného nebo nevyřešeného traumatu, krize nebo když hrozí zvýšené riziko újmy ze strany pachatele.

Odkud podnět k mediaci v případě DN k Probační a mediační službě přichází?

My obecně podnět k mediaci můžeme dostat od kohokoliv. Jen je nutno říci, že pracujeme opravdu jen v rámci trestního řízení, tzn. my si musíme hlídat, zda už bylo zahájeno trestní stíhání. Tzn. kdyby za námi přišla oběť, že se chce domluvit s manželem, aby nemusela podávat podnět k zahájení trestního stíhání, tak my bychom v tomto nemohli konat. Museli bychom ji odkázat na zapsané mediátory.

Myslím si, že za 20 let existence PMS se situace ohledně podnětů k zahájení úkonů mediace hodně zlepšila. Dostáváme více podnětů od orgánů činných v trestním řízení, ať je to od státních zástupců nebo soudů. Další velkou částí případů jsou ty, jež si vytipujeme v průběhu spolupráce s pachatelem. Např. ve vykonávacím řízení při probační práci s pachatelem narazíme na to, že oběť zná, že je to její kamarád. Nabízíme, jestli by náhodou nestálo za to, mluvit o tom, co se stalo. To jsou asi nejlepší mediace, protože tam nejde jen o náhradu škody, ale i o to, co je největším smyslem mediace, a to je narovnání vztahů nebo nápravu emocionální nebo psychické újmy.

3. Jaká je v těchto případech spolupráce Probační a mediační služby s dalšími institucemi? Se kterými?

Především spolupracujeme s OČTŘ. Myslím, že naší velkou přidanou hodnotou je, že se snažíme mít aktuální síť psychologů. Hodně obětí si stěžuje, že než se na ně dostane řada u odborníka, tak to trvá měsíce, někdy i déle. V této oblasti to máme zasít'ované. Víme, kam ty lidi odkázat rychle aspoň na nějaké základní ošetření, krizovou intervenci pro nějaké doprovázení v tom, co ji čeká, co se týče vyšetřování a nepříjemných věcí, které jsou s tím spojené. Spolupracujeme s OSPODy, intervenčními centry, máme velmi dobře nastavenou až osobní síť, často se účastníme i jejich jednání.

Jak hodnotíte tuto spolupráci?

Já myslím, že je to dobře nastavené. Všechno je to o lidech. Někde to funguje líp, někde hůř, to záleží, jak zkušený je mediátor, jak dobře funguje v komunitě, jak dobře zná lidi v komunitě a jak dobře o ty vztahy pečuje. Když je tohle na nějaké úrovni, tak to funguje, myslím, velmi dobře.

Čeho se spolupráce týká?

Co se týče spolupráce s psychology a psychiatry či krizovými centry, probační úředníci nejčastěji doporučují právě navázané specialisty a dle potřeby oběti jsou schopni jim buď pouze předat kontakt nebo je přímo objednat. Pokud dáte oběti do ruky telefonní číslo a řeknete „paní doktorka čeká, že jí zavoláte a domluvíte se“, je často to nejvíce, co můžete v dané chvíli udělat. Oběti bývají bezradné, neví, na koho se obrátit, neorientují se, pomáhajících organizací je strašně moc a oni potřebují nějaké doporučení.

S OČTŘ máme spolupráci nastavenou za léta praxe, opět s regionálními odchylkami, ale troufám si říci vesměs dobře nastavenou. Převážnou část mediací děláme v přípravném řízení, takže tam je pro nás vyšetřovatel klíčový partner. S tím se snažíme být v kontaktu, abychom nemařili úkony trestního řízení a zároveň ho informovali o našich krocích. A oni jsou za to rádi, protože jim to často také pomáhá při vývoji případu a že je bereme jako partnery. Samozřejmě o průběhu mediace nikoho neinformujeme, to je zákonem zakázané.

Hodně také závisí na postoji státního zástupce k restorativnímu přístupu jako takovému. Když připravujete mediaci, setkáte se s oběma stranami, a často, než dospěte k její realizaci uběhne měsíc například z důvodu toho, že čekáte na vyčíslení škody nebo jen prostě na datum, které vyhovuje všem zúčastněným a pokud vám státní zástupce nejdřív slíbí, že počká a pak vám za týden přijde, že byla podána obžaloba, to je pro nás velká rána. Děje se to. Pak si musíte zase hledat cestu k soudci a přemlouvat ho.

Jaké standardy postupu máte v rámci spolupráce zavedené?

Probační úředníci pracují na základě ZPMS a dalších relevantních zákonů a také na základě interních metodických standardů, pravidel a pokynů. Obecná pravidla a standardy jsou veřejně přístupné na webových stránkách PMS. Konkrétní postupy jsou interní.

A jsou pak specifika ve vztahu k mediaci v případě DN?

My máme na každou agendu standardní metodiky, takže máme metodiky pro přípravné řízení, kde se mediaci věnujeme. A pak máme tzv. Manuál mediace v trestním řízení, který formalizuje žádaný postup mediace jako takové. Jsme také jedna z mála státních organizací, která má dobře propracovaný systém vzdělávání. Od toho se vše odvíjí.

Naši pracovníci procházejí ročním kvalifikačním kurzem, který je poměrně náročný časově i obsahově. Také již cca 3-4 roky nabízíme našim pracovníkům, kteří se mediaci věnují výcvik v mediaci, který vedou externí lektori, jsou to 3x3 dny ve dvou cyklech.

Klademe vysoké nároky na to, aby mediaci a vůbec činnost v přípravném řízení dělali lidé, kteří jsou zkušenější. Rozhodně to nemůžou dělat lidé, kteří nastupují ke PMS nebo asistenti. Dbáme na to, aby mediaci dělali lidé, kteří mají zkušenosti, schopnosti a dovednosti, které je k tomu předurčují.

Z vymezení osoby probačního úředníka plyne, že se může věnovat jak probaci, tak mediaci. Tedy nemusí mít ten výcvik, jaký má zapsaný mediátor, a který je potřebný pro to, aby byl zapsán do seznamu mediátorů. A vy říkáte, že je vám jako probačním úředníkům dána možnost si výcvik doplnit v rámci vašeho působení v PMS.

Je to výcvik, který si děláme my. Nedělá ho asociace mediátorů, takže já bych to zase neslučovala, abychom si rozuměli. Není to klasický výcvik mediace, který třeba nabízí asociace mediátorů nebo jiné profesní asociace. Neříkám, že je to jediný správný způsob, jak se dostat k dovednostem mediace. Jsem za ten náš nesmírně ráda, sama jsem si jím prošla a myslím si, že je velmi kvalitní. Nemám tedy srovnání, protože já ten druhý výcvik nemám, ale z toho mála, co o tom vím si myslím, že to je srovnatelné.

A Vy si myslíte, že by bylo vhodnější vzhledem k těm případům DN, aby pro možnost vedení mediace probační úředníkem bylo podmínkou složení totožných zkoušek, jaké skládají zapsaní mediátoři?

Museli bychom porovnat, čím se náš výcvik liší od toho, co nabízí Asociace. To já teď nedokážu posoudit. My výcvik nabízíme poměrně krátce, tzn. předtím to probíhalo jen v rámci základního vzdělávání.

Kde, tj. v jakém prostředí se mediace v případě DN koná? Máte nějaké speciální místnosti?

Na většině našich středisek jsou mediační místnosti, neříkám na všech, ale je zde zvláštní prostor, který doufám je pro účastníky přívětivý. *A je možnost konat mediace v případě DN například u soudu?*

Ne, to vůbec ne. Jen na střediscích PMS. Ta jsou někde v budovách soudu, ale jsou i samostatně. PMS je samostatná organizační složka Ministerstva spravedlnosti, nespadáme pod soudy ani státní zastupitelství. Držíme si tuto nezávislost a víme proč. Abych byla úplná, asi bychom se nebránili v nějakých ojedinělých případech, aby mediační jednání bylo někde jinde, v případě, že se ty strany dohodnou a je to třeba z důvodu dostupnosti. Ale určitě bych chtěla, aby to bylo prostředí nezávislé, rozhodně ne u soudu, do toho bych nešla.

Máte nějaká bezpečnostní opatření, která bývají v průběhu mediačního jednání a po jeho skončení přijata? Případně jaká?

Ne, protože to je základní. Víte, mediační jednání není konfrontační jednání. Pokud dvě strany nejsou schopné se na mediaci sejít, jedna strana se druhé bojí, tak mediaci nemůžeme konat. Pokud jenom trochu cítíme, že existuje nějaké bezpečnostní riziko, tak do toho nepůjdeme.

4. V čem vidíte nedostatky právní úpravy DN v ČR a jak by podle Vás mohly být napraveny?

Myslím, že se v posledních letech pro oběti DN dělá hodně. Někomu může připadat, že je to pomalé a nedostatečné, ale toto téma opravdu rezonuje společností na všech úrovních. Máme tady zákon o obětech TČ, máme jeho novely, tzn. že se sleduje, jestli to nasedá na praxi. Máme tady manuály, metodiky jak policie, tak PMS. Je tady spousta neziskovek, které se specializují na DN. Já třeba považuju za výborný systém navázání intervenčních center a policie. To se podařilo.

Trápí mě otázka sociálního bydlení. Státní aparát má poměrně málo nástrojů na reálnou pomoc. Umíme ošetřit oběti psychologicky, právně, poskytnout jim tyto rady a informace, ale když jde potom do tuhého ve smyslu schovej mě, aby ke mně ten násilník nemohl, aby se mnou už nikdy nebyl v kontaktu, mají orgány omezené možnosti i nástroje pomoci. Nemohou zajistit anonymní bydlení, protože ho nemají, je v Praze a v Brně, ale v Horní Dolní není. Ale to je problém, se kterým potýkají i intervenční centra, to je problém systému.

Jak hodnotíte právní podmínky pro uplatňování mediace v případě DN v ČR?

Máme zákon o mediaci, máme zákon o obětech, máme tady PMS jako státem garantovanou službu dostupnou všem, kteří chtějí v trestní justici řešit svůj konflikt tímto způsobem. Nabízíme občanům této země zadarmo službu, která je dostupná ve všech okresech, ať už je to v rámci DN nebo ne, dostupnost je podle mě zajištěna. Možná co se týče psychologické péče, stálo by za to zajistit větší dostupnost, zvláště dětí. To je podle mě jediné, ale myslím, že mediaci není třeba nijak zvláště vůči DN vymezovat. Myslím, že už si s tím dokážeme poradit interními předpisy.

